

Валерій Солдатенко,

*член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
директор Українського інституту національної пам'яті;*

Дмитро Веденеєв,

*доктор історичних наук, професор,
заступник директора з наукових питань
Українського інституту національної пам'яті*

УДК 339.19. (09)

**ЯК НЕ РОЗЧИНИТИСЯ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ:
ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ
В УКРАЇНІ**

Процеси глобалізації спричинили масовий і масштабний вихід соціальної, політичної та економічної активності за межі кордонів окремих держав і народів на міжконтинентальний рівень. Нечувано зросла інтенсивність взаємозв'язків у сфері товарообміну, інвестицій, фінансових операцій, міграційних та культурно-інформаційних процесів. Значно спростився процес пересування людей та інформації.

Глобалізація багато в чому стала цілком закономірним наслідком розвитку людства — міждержавної і блокової інтеграції, розпаду колоніальної системи та налагодження зв'язків нового типу між колишніми колоніями та метрополіями, зростання ваги індустріальної кооперації та відкриття нових ресурсних

баз у віддалених від розвинутих держав регіонах світу, удосконалення матеріальної культури під впливом НТР, розвитку засобів транспорту та зв'язку, Інтернету.

Безперечним позитивним наслідком глобалізації у разі забезпечення дії її переваг на благо усього людства є збільшення шансів спільними зусиллями подолати глобальні проблеми людства, поставити цивілізаційні досягнення «золотого мільярда» на службу усім народам.

Одночасно, і це має пряме відношення до проблематики нашої статті, адже світове суспільствознавство (гуманітаристика), як виявляється, вже з великими складнощами встигає за осмисленням перебігу й процесів глобалізації, новаційних явищ і процесів, викликаних зростанням взаємопов'язаності людства, у т.ч. — відповідних кризових явищ, які через механізми світової сполученості поширюються ледве не на всю сучасну Ойкумену.

Передовсім, варто зазначити, що світове гуманітарне науково-експертне співтовариство не спромоглося дати випереджувальні рекомендації з подолання нинішньої глобальної кризи і навіть не породило серйозних попереджень про їх насування (хоча ще 1992 р. знаний економіст, емігрант з СРСР Марк Голанскі висунув прогноз про прихід глобальної кризи до 2010 року, крах спекулятивної Бреттон-Вудської доларової моделі економіки Західного світу, провал «ринкових реформ» на пострадянському просторі та поступовий перехід Заходу до своєрідного неототалітарного соціалізму)¹. Показово, що 650 вчених різних гуманітарних галузей з 58 країн, автори Міжнародного енциклопедичного словника «Глобалістика» (М., 2006) не спрогнозували ані економічного, ані пов'язаної з ним цивілізаційно-гуманітарної кризи. Це стосується і наукових оцінок знаменних дат та історичних подій недавнього минулого, звернення до яких так необхідно для розуміння макропроцесів розвитку сучасного світу².

Розуміючи невідворотність процесів глобалізації і входження в них пострадянських держав, варто усвідомлювати співвідношення її різнобічних впливів і необхідності обстоювання національних інтересів України, що потребує відпрацювання відповідних механізмів державної політики. Річ у тім, що сутністю нинішньої глобалізації є «створення структурно-функціональної системи, організованої за ієрархічним принципом, на чолі

якої має стояти певний наддержавний центр, так званий “світовий уряд”, під егідою міжнародного фінансового капіталу»³.

Аналізуючи глобалізацію як рукотворний процес, відомий соціальний філософ Олександр Зинов'єв слушно зазначає: «Глобалізація — процес грандіозний. Він охопив усе людство. У ньому на карту поставлена саме доля людства в цілому, вся його подальша соціальна еволюція... За своєю соціальною сутністю вона є явищем закономірним, породженим тим великим еволюційним переломом, який відбувся в історії людства в ХХ столітті і в основних рисах завершився до кінця ХХ століття. Перелом цей полягає в тому, що, по-перше, людство стало переходити від епохи панування людських об'єднань типу й рівня суспільства до епохи панування людських об'єднань типу й рівня над суспільства, і, по-друге, еволюційний процес став проєктованим, таким, що може виправлятися»⁴.

Доцільно зауважити, що при аналізі сутності глобалізації, як правило, беруться до уваги економічні та комунікаційні чинники, хоча глобалізація означає і відчутний виклик традиційним культурам народів світу. Проведені з кінця 1990-х років низкою провідних зарубіжних аналітичних центрів дослідження впливу інформаційної революції на процеси трансформації сучасного суспільства навіть викликали появу нової геополітичної концепції, в основу якої покладено тезу про «цифрову нерівність» націй, котра виникла в ході інформаційної революції та глобалізації світової економіки. Як ідеться у підготовленому корпорацією РЕНД на замовлення Національної ради з розвідки США звіті «Глобальний курс інформаційної революції: загальні питання й регіональні відмінності» (літо 2003 р.), «інформаційна революція» змусить певні нації втратити частину функцій етнічної держави (при їх збереженні «великими» націями). Згадані процеси відібу'ються на сфері державного управління, визначенні національних пріоритетів, цілей, цінностей. Загалом, доходять висновку експерти РЕНД, глобалізація та інформаційна революція призведуть до поглиблення існуючої нерівності між окремими націями та регіонами планети, і як наслідок — нечуваного зростання напруги в усьому світі⁵.

Наслідком зовнішньої ідейно-інформаційної експансії, одним із об'єктів якої є і історична свідомість народів, стає те, що О. Зинов'єв назвав «соціально-політичним ладом колоніальної демократії» з такими характерними ознаками:

— цей лад не є наслідком природної еволюції і суперечить внутрішнім умовам та традиційному шляху розвитку певної країни;

— колонізована країна виривається із системи її традиційних зв'язків, а «ідея визволення і національної незалежності є ідеологічним засобом маніпулювання людьми»;

— за країною зберігається видимість суверенітету, з нею встановлюються зовні рівноправні відносини;

— створюються осередки економіки західного зразка під контролем західних фінансово-економічних структур, економічна експлуатація в інтересах Заходу здійснюється силами незначної частки населення, яка має високий життєвий стандарт, який може бути зіставлений з життям вищих кіл Заходу;

— у військовому відношенні країна демілітаризується настільки, що ні про який опір не може бути і мови, збройні сили виконують роль «втримання протестів населення і придушення можливих бунтів»;

— до жалюгідного стану зводиться національна культура, а її місце займає псевдокультура;

— на ментальному рівні «населенню подається сурогат демократії у вигляді розперезаності, послабленого контролю з боку влади, доступності розваг, система цінностей, що позбавляє людей від зусиль над собою і моральних обмежень»⁶.

Одним із важливих явищ духовного життя народів, які опиняються під впливом уніфікаційних впливів глобалізації, є національна пам'ять народів (націй) як складова їх національної та державницької свідомості. Зазначимо, що у сучасній етнології утвердилося уявлення про історичний чинник свідомості як про один із провідних важелів творення сучасних націй. Визнаний спеціаліст у цій галузі, прихильник конструктивістської теорії націєтворення, професор Лондонського університету Ентоні Сміт у своїй відомій праці «Національна ідентичність» серед найголовніших рис цього суспільного феномена ставить «спільні міфи та історичну пам'ять», або «міф про спільних предків» та «спільну історичну пам'ять». На його думку, «відкриття самотньої “етноісторії” становить “культурну основу” творення націй та державотворення»⁷.

Не зайвим буде навести і міркування цього вченого з приводу співвідношення постулатів «глобальної» культури та знань про минуле й історичних традицій. «Глобальна» культура, писав Е. Сміт, «це еkleктична культура». Вона складається «з ба-

гатьох аналітично дискретних елементів: ефективно розрекламованих масових товарів, мозаїки фольклорних та етнічних стилів і мотивів, вирваних зі свого контексту, кількох загальних ідеологічних розважань з приводу “людських прав і вартостей”, стандартизованої “наукової” мови комунікацій й оцінок, і все це спиратиметься на нову інформацію й телекомунікаційні системи та їхні комп’ютерні технології... Вона мінлива і безформна... Глобальна культура не пишається історією чи історіями: фольклорні мотиви вона використовує й розробляє для зовнішнього оздоблення... “науково”-технічної культури. За своєю суттю ця культура штучна»⁸.

Справді, саме в колективній історичній пам’яті травматичні та надихаючі моменти історії виводяться в тінь або активізуються залежно від завдань політичної діяльності⁹. Національна пам’ять виступає важливою складовою самоідентифікації та консолідації народів, що населяють Україну, в єдину політичну націю (громадянську спільноту) – український народ. Відновлення й збереження колективної пам’яті про державотворчі традиції, цивілізаційні досягнення, бойову й трудову звитягу, історичні трагедії сприяє єднанню громадянства та мобілізації духовних сил і будівничого потенціалу українського народу, його утвердженню як рівноправного суб’єкта системи міжнародних відносин, збереженню державного ладу та територіальної цілісності України, творенню позитивного суспільно-політичного та морально-культурного поля буття української політичної нації.

Під поняттям «національна пам’ять» розуміється феномен суспільної свідомості, селективно збережену нацією сукупність знань, уявлень та ціннісних оцінок тих подій минулого, які справили вирішальний вплив на її становлення, самоідентифікацію, державотворчі й цивілізаційні досягнення, та консенсусно сприймаються у суспільстві як найбільш значущі для його самозбереження, консолідованого існування та конструктивного розвитку у майбутньому.

Національна пам’ять має своєю основою історичну пам’ять певного народу (або народів, як в Україні). Історична пам’ять – явище значно ширше, аніж національна пам’ять, і включає у себе практично всю ретроспективну інформацію, яка «природним» шляхом закарбувалася у пам’яті народу, атрибутах його духовної та матеріальної культури. Проте головна відмінність

між цими двома видами пам'яті полягає у тому, що національна пам'ять є швидше атрибутом політичної нації (громадянської спільноти), має загострені ший суспільний зміст, несе більше навантаження суспільно корисного досвіду та підлягає коригуванню (актуалізації) залежно від історичних викликів та завдань, які стоять перед суспільством.

Відповідно, зміст політики національної пам'яті Української держави становлять цілеспрямовані, унормовані з конституційно-правового погляду, науково обґрунтовані зусилля держави й суспільства, спрямовані на виявлення, збереження, утвердження у суспільній свідомості пам'яті про найбільш вагомі для відтворення й життєдіяльності політичної нації події та процеси минулого в інтересах суверенного державотворення й цивілізаційного поступу. Формування національної пам'яті ставить за мету розвиток самоусвідомлення, збереження і творче використання історичного досвіду та цивілізаційної спадщини, плекання кращих рис традиційної ментальності нації, забезпечення спільної державницької, громадянської та продуктивної діяльності народів України, об'єднаних в українську політичну націю.

Національна пам'ять одним із головних чинників життєздатності народу. Історія переконливо довела, що дух народу, мобілізація колективної історичної творчості людей є одним із найважливіших чинників, які визначають долю націй та держав, виступають самі по собі надзвичайно потужним «стратегічним ресурсом», інколи зумовлюючи історичні перемоги при, здавалося б, несприятливих обставинах матеріального порядку, асиметрії у співвідношенні сил з конкурентним середовищем тощо. На цьому особливо важливо наголосити за умов, коли в Україні все ще не зупинено взаємопов'язані процеси деградації продуктивних сил, науково-освітньої та культурно-духовної сфер, занепаду традиційної суспільної моралі, загрозливим стає неухильне скорочення населення, погіршення його фізичного й морального стану. Істотними залишаються атаки на реальний суверенітет держави.

За умов глобалізації життя сучасного світу, могутнього розвитку електронних та інших засобів масової інформації, технологій та методик впливу на масову свідомість (включаючи з маніпулюванням нею, деструктивним інформаційно-психологічним впливом) помітно зростають масштаби загроз інформа-

ційній складовій безпеки й стабільності Української держави. Застосування технологій цілеспрямованого інформаційно-психологічного впливу в сучасних умовах здатне призвести до таких згубних для суверенної державності наслідків, які раніше досягалися прямою агресією або державними переворотами.

Безперечно, розширення контактів із навколишнім дедалі глобалізованішим світом здатне примножити емпіричний та методологічний багаж української історичної науки (за умов, звичайно, її громадянської і професійної самодостатності), тісніше інтегрувати її у всесвітній фаховий простір та збагатити у процесі творчих контактів із зарубіжними колегами. Водночас варто розуміти, що глобалізація об'єктивно детермінує «центрам сили» вироблення і здійснення цілком визначеного курсу, спрямованого на ерозію реального суверенітету національних держав, уніфікацію духовного виміру буття людства, і в крайніх своїх проявах ставить під серйозне питання забезпечення права націй і держав на власну цивілізаційну самобутність, традиційну культуру, включаючи національну пам'ять і національну гідність (здатність до «суверенного історіописання» й захисту, з опорою на нього, власного політичного вибору й традиційних соціокультурних орієнтацій народів).

Дедалі гучніше лунають твердження про те, що нова глобальна історія має створюватися поза фокусом національних історій, «долати націоцентризм», йти паралельно із глобалізацією самих національних і регіональних історій.

Крайніми формами загроз, які об'єктивно несе глобалізаційний тиск на національну, історичну пам'ять народу, є цілеспрямовані інформаційно-психологічні впливи, які знаходяться в арсеналі т.зв. «організаційної зброї» і застосовуються щодо національної (історичної) пам'яті того чи того народу (суспільства) з метою послаблення реального суверенітету держави й морально-психологічної стійкості народу. Серед прийомів, котрі застосовуються для руйнації поля національної пам'яті, можна виділити такі:

- штучна ерозія позитивної, суспільно вагової для життєдіяльності народу та держави пам'яті про минуле;
- вилучення або «перекодування» змістів та світоглядних основ, котрі спираються на колективну пам'ять про минуле;

— впровадження у масову свідомість чужорідних, політично загострених тлумачень історії, які ведуть до дезінтеграції державницької організації та суспільного буття народу;

— пряма фальсифікація (фабрикація) історико-документального матеріалу, або приховування «небажаної» історико-документальної бази, інформації, застосування спекулятивних (маніпулятивних) прийомів інтерпретації фактичного матеріалу;

— наполеглива дискредитація (демонізація) історичної спадщини та традицій, ключових фігур історичного поступу нації;

— намагання довести до антагонізму світобачення в цілому та погляди на історію між різними поколіннями українського народу, що загрожує штучним перериванням цивілізаційної традиції та ерозією нації зсередини;

— створення відповідних структур, підготовка, виховання та заохочення «інтелектуального ударного загону» «війни з вітчизняною історією», з одночасними теоретико-методологічним роззброєнням та морально-психологічним спантеличенням гуманітарного професійного прошарку;

— прагнення до деінтелектуалізації, дераціоналізації масової свідомості як головної передумови «перекодування» історичної пам'яті — важливої складової державно-політичної лояльності та національно-культурної (цивілізаційної) ідентичності.

Важливість зміцнення й захисту національної пам'яті як громадянсько-політичного чинника з погляду забезпечення інформаційної безпеки існування Української держави у глобалізованому світі дедалі глибше усвідомлюється фахівцями. Слід тверезо розуміти, що «війни пам'яті», інформаційно-психологічне протиборство навколо творення опертих на історію змістовних кодів духовної сфери націй — це не просто ристалище інтелектуалів, або дискусійний клуб. В цьому сенсі варто дослухатися до авторитетної думки Патріарха Московського і всієї Русі Кирила: «Ми знаємо, у тому числі із уроків нашої власної історії, що народ, який втратив історичні орієнтири, відмовившись від спадковості поколінь, легко перетворюється в об'єкт соціальних та ідеологічних експериментів. І платня ці експерименти надто висока»¹⁰.

Кон'юнктурні зовнішні впливи не в останню чергу стали причиною гострих проблем функціонування історичної свідомості сучасного українського суспільства. Серед них доцільно виокремити:

— відсутність у значної частини населення України відчуття єдиної національної і державної ідентичності;

— наявність істотних регіональних відмінностей в історичній свідомості на тлі відсутності прозоро постульованої ідеології загальнонаціонального розвитку («національної ідеї»);

— перетворення історичного матеріалу на зброю політичних баталій, «бойовий» елемент ірідентистських та сепаратистських настроїв, політичного екстремізму;

— прояви, із використанням «історичних аргументів», національної ворожнечі, шовінізму, національної або релігійної нетерпимості з боку окремих осіб, політичних сил, громадських організацій, ЗМІ;

— консервація в історичній свідомості елементів тоталітаризму та інших несумісних із обраною суверенною Україною моделлю розвитку, що активно роздмухується низкою політичних партій;

— наявність у суспільній свідомості полярних, політично заангажованих та емоційно перевантажених оцінок важливих подій вітчизняної історії, що ускладнює діалог між певними суспільними, національними групами;

— недостатній рівень розвитку фахової дослідницької діяльності, помітне погіршення її теоретико-методологічного рівня та суспільної відповідальності тих, хто розробляє історичну тематику, за науковий рівень своєї продукції;

— помітне зменшення обсягу навчального часу, який відводиться на вивчення історичних дисциплін у вищих навчальних закладах, серйозні методичні проблеми викладання історії у загальноосвітній школі;

— поширення ЗМІ серед широкого загалу з комерційних або вузько-корпоративних інтересів перекрученого, фальсифікованого інформаційного продукту на історичну тематику.

Доводиться констатувати, що маніпулювання історичною свідомістю громадян України багато в чому обумовлене і фактичною відсутністю прийнятної для більшості населення загальнонаціональної ідеології розвитку, яка б заповнила ідейно-духовний вакуум, що утворився після радикальної (нерідко — механічної та позірної) відмови від ідеології та суспільної моралі радянської доби.

Безсумнівно, заборона Конституцією України обов'язкової ідеології, плюралізм поглядів на минуле стали втіленням законного

права громадян на творення й отримання суспільно важливої інформації. Однак замість відтворення наукової ретроспективи минулого із застосуванням широкої (і доступної нині) джерельної бази, сучасних методів досліджень, значна частина істориків через ті або інші причини приєдналася до поверхових й, почасти, упереджених концепцій тлумачення складних проблем минулого України (історії Другої світової війни, національно-визвольного руху в Україні, Української революції 1917–1920 рр., масштабних історичних трагедій українського народу у ХХ столітті на кшталт Великого Голоду 1932–1933 рр. та незаконних масових репресій, радянського періоду історії України в цілому тощо).

На жаль, упродовж періоду розвитку України як суверенної держави політика національної пам'яті, як складова гуманітарної політики, творилася здебільшого ситуативно, зазнавала впливу політичної кон'юнктури, корпоративних інтересів. В її основу не було покладено прийнятних для суспільства, науково обґрунтованих, закріплених у нормативно-правовому відношенні принципів і настанов розробки та реалізації політики національної пам'яті як цілеспрямованого й безперервного комплексу заходів, що розробляються і здійснюються органами влади (за участю об'єднань громадян) з метою формування колективної пам'яті через систему засобів масової інформації, освіти, науки, культури, комемораційної діяльності тощо.

Водночас, із зарубіжної історіографії та праць діаспорних авторів були широко запозичені концепти, які відзначаються політичною заангажованістю, і були породжені атмосферою міжблокової воєнно-політичної конфронтації, холодної війни тощо. У масову свідомість цілеспрямовано закарбовувалися (або активізувалися маніпулятивними прийомами) доволі міцно забуті саме конфронтаційні, дражливі уявлення про минуле, негативно психологічно забарвлені настроями образ (реальних або вигаданих, роздмуханих), помсти, ненависті, необґрунтованих історичних претензій, жорстким етнонаціоналізмом, відразую до певних етносів тощо. Про те, як швидко й легко фрагментується поле суспільної свідомості українського народу, свідчить близький приклад — на території пострадянської України нині зареєстровано близько 23 тис. сект за 350 напрямками¹¹.

Об'єктивно кажучи, штучно насаджені емоції ненависті й помсти щодо певних дійових осіб (персональних або колективних), певних явищ вітчизняної історії не могли, звісно, бути

спрямовані на самих учасників історичного процесу (із зрозумілих причин, якщо не рахувати вельми сумнівні з процесуально-правового погляду судилища над «злочинцями з історії»). Тому віртуальний і крайній негативізм «на ґрунті історії» виплескується його носіями, як правило, на своїх співгромадян, співвітчизників, будівничих спільного майбутнього (чи не в цьому головне деструктивне призначення технологій маніпулювання історичними матеріалами?).

По суті насаджувалося поняття про національну пам'ять як про виключно резервуар історичних трагедій і лише негативних подій 1918–1991 років. Так, пропагуючи «історичні ініціативи» президента України В. Ющенка, науковці на сторінках дисертацій та солідних видань усерйоз пропонували, що: «у національній свідомості має вибудовуватися історичний символічний ряд: Батури́н–Крути–Голодомор–УПА», якому належить стати «джерелом гордості за здобуту дорогою ціною незалежність»¹². Пам'ять про здобутки у царині державотворення, культури, науки й мистецтва, у боротьбі проти іноземного поневолення, приклади конструктивного співробітництва корінних народів України та інша позитивна історична інформація залишалася поза увагою. Таким чином, із суспільної свідомості «вимивалися» ті чинники, які формують громадянську ідентичність, повагу до державності, національну самоповагу та гордість за звершення предків, мобілізують духовні сили для забезпечення гідного майбутнього.

Сьогодні дедалі очевиднішою виглядає контрпродуктивність одного з елементів шляху, яким ішла вітчизняна наука впродовж останніх двох десятиліть. Ідеться про «нову інтерпретацію національної історії», на практиці розціненої і сприйнятої як вилучення українського досвіду з «імперського контексту», з «імперсько-радянського історіографічного дискурсу», як боротьба проти «імперсько-радянського нарративу». Попри неспростовні досягнення в дослідженні окремих періодів і проблем, концепція вийшла все ж не надто переконливою: Україна постає винятково жертвою російського імперіалізму, вона чи не три століття поспіль була колонією, експлуатованою і пригнобленою москалями. І така далека від наукового підтвердження теза породжує негативні елементи пам'яті, історичної самосвідомості, виховує комплекс неповноцінності, вторинності, невпевненості. Постійно виголошувані тези про «упосліджену», «постколоні-

альну», «постгеноцидну» націю призводять до логічних висновків: якщо протягом століть не було жодних успіхів, якщо над нещасними українцями не знущався тільки ледачий, то звідки й у кого з'явиться впевненість, що в майбутньому буде інакше. Так прищеплюють великому європейському народові почуття соціально-психологічної неспроможності, зазначав знаний український історик, академік НАН України Петро Толочко¹³.

Демонізація минулого або культивування мазохізму у поглядах на вітчизняну історію спричиняє глибоку соціально-психологічну травму. Про неї, зокрема, вдало висловився академік НАН України Мирослав Попович: «Можна з певною метафоричністю говорити про комплекси національної повноцінності чи неповноцінності, оскільки це перенесення на спільноту характеристик, які належать до психічної структури особистості. Суспільство не може бути божевільним. Проте воно може перебувати у стані психозу. Акцентуйованих особистостей (тих, хто має яскраві риси характеру, що межують із патологією) в суспільстві багато, і такі риси, коли захотіти, можна знайти і в національній свідомості. Маргінальні ж настрої відбуваються “на полях” історії. Під час інфляції 90-х років минулого століття люди були сповнені очікувань змін на краще, а сьогодні оптимістичних поглядів меншає...»¹⁴.

Тривожним є і те, що насадження виключно нігілістичного ставлення до радянського періоду історії України призвело до загрози накопичення радикально-націоналістичними силами суміжних держав «аргументів» щодо ревізії існуючих кордонів й державного статусу України — адже саме у радянські часи Україна об'єднала у своїх межах всі етнічні українські землі й здобула статус члена ООН.

Під тиском цілеспрямованих зовнішніх інформаційно-психологічних впливів та зростання соціально-політичного розшарування пострадянських народів, починаючи із другої половини 1980-х років була свідомо зруйнована раціональна межа допустимого впливу поглядів на історію, на формування сьогодення і майбутнього України та її громадянства. У неконструктивних (і як, правило, безплідних) дискусіях між суб'єктами суспільно-політичного життя проглядається готовність до того, щоб розбіжності у поглядах на історію поставити вище за необхідність громадянської консолідації та забезпечення територіальної цілісності України.

На жаль, ерозії історичної пам'яті під зовнішніми впливами сприяли укорінені соціально-психологічні риси частини інтелігенції. Майже 100 років тому відомий київський богослов Василь Зеньківський вказав на риси, властиві і нині частині прошарку людей розумової праці: «Знайомство з західною культурою, яка далеко пішла вперед, поступово віддало нас у полон до Заходу; ми усвідомили себе до такої міри відсталими, до такого ступеня незрілими, що, імовірно, залишалося одне — піти суцільно у роботу із засвоєння західної культури. Захід уявлявся нам джерелом світла й культури, і ми, як боягузливі учні, чекали від Заходу одкровення, чекали дива... Там йшло справжнє життя, там все було “справжнє”. Все було цікаве й важливе, — а у нас нічого, нічого не було... Ще й донині збереглася риса нашої інтелігенції, що йде саме з цього часу — рабське боягузство перед думкою Європи, дитяче прагнення до того, аби нас вважали цілком дорослими, культурними людьми. Ми потрапили в полон до Заходу, тим більш важкий, що культура Заходу не стояла на місці, але й інтенсивно рухалася вперед. Ми бачили цей рух й неминуче хапалися за “останнє слово” його і усе ж таки не встигали...»¹⁵.

Вкотре підтверджувалася і думка видатного філософа-княнина Миколи Бердяєва: інтелігенції була притаманна слабка розвинутість особистого стрижня, нелюбов до самостійної думки, громадянська безвідповідальність у суспільному житті. «Засвоєння західних ідей і вчень... було в більшості випадків догматичним. Те, що на Заході було науковою теорією, яка підлягала критиці, гіпотезою чи врешті-решт істиною відносною, частковою, що не претендувала на всезагальність, у російських інтелігентів перетворювалося на догматику, на щось на взірєць релігійного одкровення»¹⁶.

Принагідно зазначимо, що попри законодавчо закріплене право на плюралізм думок, в історичній науці майже щезли продуктивні наукові дискусії навколо ключових подій та процесів вітчизняної історії — їх проведенню вочевидь заважає заздалегідь визначена ідейно-політична «позиція» науковців, котра не сприяє і духу взаємоповаги між «колегами по цеху».

Минулому надається вочевидь гіпертрофованого значення, за яким комфортно маскується безвідповідальне небажання (неспроможність) до творення гідного майбутнього своїх же нащадків. По суті, суспільна свідомість доводиться до такого стану,

що чимала частина громадянства готова пожертвувати спільним майбутнім в єдиній державі заради обстоювання конфронтаційних поглядів на минуле, бажання і надалі відчувати «фантомний біль» історії.

Доцільно звернути увагу на те, що потужним зняряддям унеможливлення порозуміння між різними суспільно-політичними силами стало «вживлення» в їх програмні та ідеологічні засади непримиренних поглядів (глуначень) спільного минулого українського народу як сукупності процесів і подій, котрі відбувалися незалежно від нашої волі і які сучасники, зі зрозумілих причин, не можуть піддати коригуванню. Загострена навесні 2011 року ідейно-політична ситуація навколо рішення Верховної Ради про сферу застосування прапорів Перемоги показала, наскільки оперативно й прагматично історичні аргументи використовуються для посилення розбрату у суспільстві, і наскільки обмеженою є здатність різних суспільно-політичних сил до пошуків елементарного порозуміння.

Варто зазначити, що тотальне й некритичне «заперечення минулого» в Україні триває на фоні припинення такої зубної для громадянської свідомості практики й посилення державної політики формування патріотичної налаштованості та етноісторичної мобілізації у сусідніх нам державах. Яскраво це проявляється у внутрішній політиці Російської Федерації, Румунії, Угорщини, Республіки Польща (РП).

В ідейно-духовній сфері тієї ж Польщі — піонера вестернізації та євроатлантичної інтеграції серед посткомуністичних держав — свого часу запанувала еклектика із закликів до розбудови капіталізму, євроінтеграції і, водночас, критики капіталістичної системи та її духовно-культурних впливів. По суті, відбувалася ерозія самої польської нації — як духовна, так і демографічна. Країну покинуло у пошуках «кращої долі» на Заході, з урахуванням нелегальної міграції, до 2 млн громадян, серед молоді до 30 років бажання виїхати працювати за кордон виявило 60% опитаних, а 22% респондентів заявило про бажання назавжди залишити країну. Стурбованість поляків, вихованих на католицьких цінностях, багатовікових традиціях «шляхетської демократії» і боротьби за національне визволення, викликав потік не кращих ідейно-духовних впливів Заходу.

В останні роки ситуація помітно змінилася. У Польщі не рідко цитують покійного Папу Римського Івана Павла II: «Для

нас неприйнятна точка зору, згідно з якою єдину альтернативу після падіння комунізму повинен становити капіталізм». Церква агітує за повернення до ментальних цінностей аграрної Польщі XIX ст., сильні антикапіталістичні настрої серед членів згаданих правих і лівих партій. Вирішальну роль мають ініціативи ультракатолицької Ліги польських сімей, праворадикальної партії «Всепольська молодь». З дитячого садка розпочнеться вивчення національного гімну та державної символіки, а в школах вчитимуть новий курс історії Польщі, розмежований із курсом всесвітньої історії. В міністерстві освіти РП вважають, що концентрація на історії країни окремо від всесвітньо-історичного контексту сприятиме формуванню патріотизму. Передбачається відвідування учнями і студентами героїко-патріотичних пам'яток, пам'яток культури, адже «без доброго виховання не буває доброї освіти». З осені 2006 року в армії запроваджено посади офіцерів з виховної роботи, розпочато реалізацію державної програми «розвитку любові до батьківщини сучасними педагогічними засобами», обов'язковими стають відвідини вояками театрів, музеїв, виховних бесід тощо¹⁷.

Повертаючись до вітчизняних проблем, слід констатувати, що упродовж періоду розвитку України як суверенної держави політика національної пам'яті, як складова гуманітарної політики, творилася здебільшого ситуативно, зазнавала впливу політичної кон'юнктури, корпоративних інтересів. В її основу не було покладено прийнятних для суспільства, науково обґрунтованих, закріплених у нормативно-правовому відношенні принципів і настанов розробки та реалізації політики національної пам'яті як цілеспрямованого й безперервного комплексу заходів, що розробляються і здійснюються органами влади (за участю об'єднань громадян) з метою формування колективної пам'яті через систему засобів масової інформації, освіти, науки, культури, комемораційної діяльності тощо. Формуванню громадянськи лояльної моделі пам'яті серйозно перешкоджає і відсутність чітко артикульованої загальнодержавної доктрини (концептуального бачення) перспективного суспільного розвитку («національної ідеї»), як базового документа, що визначає і пріоритети політики національної пам'яті.

Крім того, внаслідок тривалого бездержавного існування України, наявності істотних регіональних, соціокультурних, етноконфесійних відмінностей, різкого соціального та партійно-

політичного розшарування суспільства, негативних зовнішніх інформаційних впливів національна пам'ять українського народу набула порубіжного, строкатого, транзитного характеру. На її формування та функціонування багато у чому впливає конфліктний характер моделей пам'яті (передовсім — «української радянської» та «української національно-громадянської»), відсутність у певної частини населення усвідомленої громадянської самоідентифікації або перевагу локальної ідентичності над загальнодержавною. Концептуальна невизначеність та організаційно-правова неврегульованість політики національної пам'яті та її наукових засад є серйозною перешкодою для зміцнення легітимності національної державності, мобілізації духовних сил українського народу на розв'язання стратегічних проблем розвитку України.

За об'єктивно наявних цивілізаційних відмінностей між історичними землями України, поліетнічності та поліконфесійності українське громадянство й соціум стрімко розшаровуються (а то й атомізуються) за майновою, ідеологічною, національною, регіональною, корпоративною ознаками, оскільки «плавильний тигель» формування радянської громадянської спільноти був відключений, а механізму творення громадянства незалежної України, схоже, не створено.

У Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» (затвердженій Указом Президента України від 8 червня 2012 р. № 389) при визначенні загроз прямо йдеться про «нездатність України протистояти новітнім викликам національній безпеці (явищам і тенденціям, що можуть за певних умов перетворитися на загрози національним інтересам), пов'язаним із застосуванням інформаційних технологій в умовах глобалізації». Серед ключових завдань політики національної безпеки у внутрішній сфері визначається необхідність «реалізації комплексу заходів державної політики, спрямованих на консолідацію українського суспільства та пошук загальнодержавного консенсусу щодо ключових питань розвитку держави, усунення бар'єрів культурного, конфесійного, мовного, регіонального характеру на основі безумовного дотримання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина»¹⁸.

Фактично, чимало громадян або взагалі втрачають історичну пам'ять, або її сегмент у свідомості (психології) дедалі набуває ознак корпоративності чи протистояння (партійно-політич-

ного, регіонального тощо), перетворюючи погляди на історію у своєрідний ментальний вододіл по лінії «свій-чужий». Про глибину цього суспільного розколу, зокрема, свідчать результати SMS-голосування на недавній передачі С. Шустера. На питання «Чи зможуть Схід і Захід України знайти спільну мову?» негативно відповіли 74% тих, хто брав участь в опитуванні¹⁹.

При цьому, звісно, об'єктивно існують фундаментальні елементи національної пам'яті, котрі консолідують свідоме громадянство. У першу чергу — це пам'ять про перемогу у Великій Вітчизняній війні. Вона на сьогодні є одним із небагатьох суспільно значущих чинників, здатних консолідувати суспільну свідомість та забезпечувати життєво важливий для народу духовний зв'язок між поколіннями. Промовистим є дослідження, проведене соціологічною службою Центру Разумкова з 1 по 5 квітня 2011 року в усіх регіонах України (опитано 2009 респондентів віком від 18 років). Показово, що понад дві третини громадян України (70%) вважають День Перемоги великим святом, ще 23,6% опитаних вважають цей день «звичайним святом». Не вважають День Перемоги святом лише 4,7% опитаних. Понад 66% опитаних громадян вважають ту війну саме Великою Вітчизняною²⁰.

Для ілюстрування серйозних регіональних розбіжностей у поглядах на вузлові події вітчизняної історії наведемо соціологічні дані щодо різниці негативних та позитивних оцінок історичних постатей громадянами різних регіонів України та вікових груп (у %, за даними «Юкрейніан соціолоджі сервіс», «Українське демократичне коло», 2006 р.)²¹.

Скажіть, якою мірою, негативно чи позитивно Ви ставитесь до кожного з них?	Україна в цілому	Регіони України				Вікові групи		
		Західна Україна	Центральна Україна	Південний Схід	Донбас та Крим	18-29	30-54	55 і старші
I. Дорадянський період								
1.1. Богдан Хмельницький	+61,6	+66,4	+49,8	+68,3	+67,0	+62,0	+62,7	+57,8
1.2. Петро I	+43,1	-16,2	+39,9	+64,3	+75,0	+40,3	+44,0	+43,2
1.3. Іван Мазепа	+9,5	+49,4	+13,9	+3,1	-26,2	+21,4	+8,7	+2,2

II. Період УНР								
2.1. Михайло Грушевський	+37,2	+60,4	+42,6	+30,5	+20,2	+45,8	+37,5	+33,6
2.2. Павло Скоропадський	+13,6	+30,6	+14,4	+6,9	+4,9	+17,6	+13,9	+9,8
2.3. Симон Петлюра	-20,8	+31,7	-15,2	-39,6	-50,9	-8,8	-22,3	-27,9
III. Радянський період								
3.1. Володимир Ленін	-1,6	-53,8	-1,5	+21,9	+15,9	-15,3	-7,2	+18,1
3.2. Йосип Сталін	-35,8	-71,3	-37,7	-16,3	-26,1	-47,7	-40,4	-19,4
3.3. Микита Хрущов	+15,5	-11,1	+18,3	+30,7	+15,4	+7,6	+16,0	+24,1
3.4. Леонід Брежнєв	+24,8	-19,1	+24,5	+40,3	+44,1	+5,4	+26,6	+28,4
3.5. Михайло Горбачов	-23,7	+0,7	-23,6	-26,1	-44,1	-20,9	-23,4	-28,1
IV. ОУН-УПА								
4.1. Степан Бендера	-19,9	+42,1	-13,7	-41,9	-58,8	-5,3	-19,9	-31,2
V. Період незалежності України								
5.1. В'ячеслав Чорновіл	+29,1	+54,5	+32,4	+23,8	+6,6	+29,8	+30,0	+27,7
5.2. Леонід Кравчук	-30,6	-55,2	-32,4	-20,1	-19,0	-30,5	-30,6	-30,9
5.3. Леонід Кучма	-54,6	-69,1	-58,8	-46,6	-46,2	-56,7	-54,0	-54,1

Закріплення важливих для державницького існування України сегментів національної пам'яті важливе і з погляду обстоювання її територіальної цілісності. Досвід останніх років свідчить, що навіть щирі наміри України проводити політику міжнаціонального примирення, визнання негативних нашарувань у відносинах з сусідами в минулому (а подекуди й однобічне каяття) зовсім не гарантує нашій державі адекватного ідейно-історичного «роззброєння» та відмови від подвійних стандартів, інформаційно-психологічної агресивності з протилежного боку. Саме в історичній площині окремі радикально-націоналістичні сили суміжних держав шукають «підстави» для піддання ревізії існуючих кордонів України, що склалися у 1939–1945 рр.²².

З погляду забезпечення безпеки Української держави, протидії загрозам її інформаційній складовій, відповідні заходи із протидії їм дедалі більше усвідомлюються фахівцями як одне із

найістотніших, найактуальніших завдань у справі захисту державного суверенітету.

У зв'язку з цим варто підкреслити, що стан національної пам'яті та сфера її впливу зовсім не є третьорядним, «ліричним» чинником. Він цілком вкладається в одну з визначених статтею 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» загроз національним інтересам і національній безпеці України, а саме – «намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема шляхом недостовірної, неповної або упередженої інформації». В той же час, згаданий закон відносить «зміцнення політичної і соціальної стабільності в суспільстві» до числа пріоритетів національних інтересів²³.

Стаття 10 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» («Засади внутрішньої політики в гуманітарній сфері») містить низку положень, які мають пряме відношення до сфери застосування історичної інформації, адже йдеться про «відродження духовних цінностей Українського народу, захист та примноження його культурного надбання, збереження національної культурної спадщини,.. відродження та збереження культурної самобутності регіонів,.. створення умов для консолідації суспільства на основі національної системи духовних цінностей»²⁴.

У щорічному посланні Президента України за 2011 рік слушно зазначається, що серед системних проблем, котрі загрожують національній безпеці, наявна «неадекватність реагування державних органів на конфліктні загострення у сфері політичних, економічних, соціальних, міжетнічних, міжконфесійних відносин, радикалізацію суспільних настроїв,.. зокрема інспірованих іззовні». Серед ключових завдань політики національної безпеки називається необхідність «створення сприятливих умов для зміцнення єдності українського суспільства на основі європейських демократичних цінностей, усунення бар'єрів культурного, конфесійного, мовного, регіонального характеру на основі безумовного дотримання конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина»²⁵.

Видається, що в умовах ідейно-політичного розшарування українського суспільства, наявності регіонів зі специфічними, доволі глибоко укоріненими соціокультурними традиціями й ментальними властивостями (а також розбіжностями у поглядах на минуле), центр ваги у формуванні єдиної громадянської

спільноти в Україні лежатиме взагалі не у спробах «встановити уніфікований знаменник» у ставленні до історії. Він вбачається у забезпеченні дієспроможності, авторитету та безпеки держави, реалізації законних прав громадян, розвитку продуктивних сил, соціальної, культурної і науково-технічної сфер.

Водночас державна політика національної пам'яті не втрачає свого значення як важіль громадянської консолідації суспільства, збереження національної самодостатності в умовах глобалізаційних процесів, мобілізації духовних сил народу на розв'язання наявних проблем та реалізації стратегії розвитку України як повноцінної європейської держави у ХХІ столітті.

Більше того, не в останню чергу саме глобалізаційні інформаційно-політичні впливи призвели до формування т.зв. «нової історичної культури». Її сутність полягає у тому, що історична наука та історична пам'ять із знаряддя обслуговування суспільно-політичних інтересів та освіти перетворилася на самостійний елемент державної політики (включаючи зовнішньополітичну сферу), а тлумачення історії набули рангу оформленої у правовому відношенні діяльності, яка спирається на державні інституції, спеціально створені громадські організації та рухи тощо.

За деякими підрахунками, станом на 2010 р. понад 70 країн світу (пострадянські держави, певні країни різних регіонів Африки, В'єтнам та інші держави) опікувалися проблемами подолання «історичних травм» у формі розробки та реалізації відповідної державної політики та суспільно-правових дій. З'явилося поняття «законів пам'яті» — явище, яке характеризує те, як нинішні покоління людей уявляють собі минуле та як ставляться до нього²⁶. Сучасні інформаційні засоби перетворили історію на «інформаційний продукт масового споживання», істотно підірвавши «монополію» науковців та «канонічних» підручників. Оцінки минулого серйозно впливають на морально-психологічний клімат у суспільстві. Навіть віртуально створені картини минулого виступають дієвим чинником, котрий визначає реальні уподобання й поведінку спільнот та індивідів, і не завжди — на користь їм самим.

Тим більше, Українська держава не може стояти осторонь згаданих процесів, зокрема — і нехтувати можливими викликами глобалізації гуманітарній безпеці держави і суспільства²⁷. Враховуючи вищеозначене, вирішальними чинниками розвитку політики національної пам'яті в Україні повинні стати:

— розробка відповідної до чинного конституційно-правового поля, особливостей етнонаціонального складу населення та регіональних соціокультурних відмінностей України доктрини консолідуючої політики формування національної пам'яті — складової гуманітарної політики держави;

— підготовка й втілення в життя перспективної Державної програми заходів із формування й розвитку національної пам'яті, яка б включала науковий, культурно-просвітній, меморіальний сегменти;

— активізація наукових досліджень та аналітичних розробок з проблем функціонування національної пам'яті та механізмів її впливу на державницький, суспільно-політичний, культурно-освітній розвиток України як основи кристалізації науково обґрунтованих рекомендацій для обстоювання історико-гуманітарної самобутності українського народу в умовах несприятливих інформаційних глобалізаційних впливів;

— піклування про розвиток гуманітарної освіти та гуманітарної культури в цілому, забезпечення високого освітнього рівня населення, як однієї із передумов захисту його свідомості від деструктивних інформаційно-психологічних впливів, які здійснюються в рамках реалізації глобалізаційних сценаріїв;

— забезпечення належного рівня підготовки фахівців (дослідників, викладачів тощо) в галузі історичних наук, котрі б оптимально поєднували збереження кращих вітчизняних науково-просвітницьких надбань, державницько-патріотичне налаштування із умінням творчо використовувати (синтезувати) кращі теоретико-методологічні надбання світової історичної науки та дослідницькі здобутки вітчизняної історичної науки;

— налагодження неконфронтаційної, громадянсько відповідальної історичної освіти на всіх рівнях навчально-виховної системи України, яка б зокрема базувалася на цінностях загальнодержавного значення та враховувала інтереси формування громадянського консолідованого суспільства;

— підвищення уваги держави, громадсько-політичних і творчих об'єднань громадян України до масової просвітницької, популяризаторської роботи у сфері пропаганди історичних знань (з використанням можливостей ЗМІ, науково-популярної літератури та художньої творчості, лекційної пропаганди тощо) із наголосом на прищеплення гордості за цивілізаційні надбання українського народу, як основи мобілізації потенційних ду-

ховних сил народу на забезпечення її гідного існування у майбутньому;

— активізація обстоювання історичної складової у заходах із захисту інформаційної безпеки України від зовнішніх деструктивних впливів, які несуть загрозу реальному суверенітету й територіальній цілісності Української держави.

Ключові проблеми функціонування національної пам'яті за умов взаємопов'язаного світу знаходитимуться в центрі уваги Українського інституту національної пам'яті як науково-дослідної установи, що перебуває в управлінні Кабінету Міністрів України²⁸.

Варто зауважити, що у визначенні функцій та завдань державної установи національної пам'яті (по суті — установи сприяння творенню й провадженню гуманітарної політики) Україна пішла власним шляхом. Установи національної пам'яті, як відомо, виникли у низці посткомуністичних та пострадянських країн: Польський Інститут національної пам'яті (ІНП) — Комісія з кримінального розслідування злочинів проти польського народу; Інститут вивчення тоталітарних режимів (Чехія); Інститути національної пам'яті в Словаччині та Румунії; Центр геноциду та резистансу в Литві; низка подібних установ в Естонії тощо. У центр їх уваги поставлено винятково вивчення «комуністичного» минулого цих держав. Хронологічно воно найчастіше обмежувалося передоднем Другої світової війни і ліквідацією соціалістичного ладу.

Статус і можливості окремих з них не можуть не вражати. Так, створений у 1998 році і підпорядкований Сейму РП польський ІНП має приблизно 2000 співробітників та річний бюджет у 2008 р. в еквіваленті 580 млн грн²⁹. Займаючись люстрацією, за словами його колишнього голови, доктора історії Януша Куртики, що трагічно загинув у авіакатастрофі під Смоленськом, «дуже болісною і важливою суспільною проблемою», ІНП, водночас, видає на рік до 150 найменувань документальної, наукової, довідкової літератури.

Український інститут національної пам'яті (УІНП) відповідно до Указу Президента від 9 грудня 2010 р. № 1086 та Положення про УІНП, затвердженого постановою КМ України від 31 січня 2011 р. № 74, є науково-дослідною установою. Відповідно до Положення, основними завданнями Інституту є:

1) наукове та аналітичне забезпечення формування державної політики з питань національної пам'яті;

2) розроблення у межах своїх повноважень науково обґрунтованих рекомендацій Кабінету Міністрів України у сфері реалізації гуманітарної політики;

3) виконання державних програм фундаментальних і науково-практичних досліджень проблем національної пам'яті, її впливу на формування громадянського суспільства, української нації;

4) здійснення наукових та науково-практичних досліджень державотворчих традицій українського народу, його боротьби за свободу та соборність України;

5) вивчення трагічних подій в історії народів України та участь у заходах з увічнення пам'яті їх жертв;

6) участь у науково-просвітницькій роботі, освітянській діяльності, пов'язаній з проблемами національної пам'яті.

Відповідно визначена структура і функції наукових відділів:

– дослідження теоретичних та прикладних проблем національної пам'яті;

– дослідження впливів державотворчих та цивілізаційних процесів на формування національної пам'яті;

– дослідження міжнародних, етнонаціональних та регіональних чинників національної пам'яті

– дослідження впливу на національну пам'ять соціальних і духовно-культурних чинників;

– дослідження історичних трагедій народів України.

Інститут проводить фундаментальні і науково-прикладні дослідження проблем національної пам'яті, пріоритетних з погляду формування української політичної нації, консолідації громадянського суспільства, мобілізації духовних сил народу на державницьку і цивілізаційну діяльність. Нині його науковий потенціал становлять 12 докторів і 12 кандидатів наук. Працює Вчена рада і аспірантура, готується третій випуск наукового видання УІНП «Національна та історична пам'ять».

До Кабінету Міністрів нами подано проект Концепції наукового забезпечення формування політики національної пам'яті в Україні. Як вбачається нам, наукове забезпечення політики пам'яті ґрунтується на таких провідних принципах:

– відповідності конституційно-правовому полю, нормативно визначеним завданням гуманітарної політики України;

- незалежності від кон'юнктурних політичних, корпоративних або нав'язаних ззовні впливів;
- прагнення до наукової об'єктивності у дослідницькій діяльності;
- творчого урахування сучасних вітчизняних та зарубіжних профільних теоретико-методологічних доробків;
- громадянської прозорості та ідейно-методологічного плюралізму.

Основними шляхами наукового забезпечення політики національної пам'яті визначаються:

- розробка пропозицій щодо вдосконалення актів законодавства з питань національної пам'яті;
- експертиза профільних нормативно-правових актів у сфері гуманітарної політики, пов'язаних із проблематикою національної пам'яті;
- розробка рекомендацій та інших аналітичних документів для вищих органів державної влади та управління;
- надання науково-експертної допомоги Кабінету Міністрів України та іншим органам державної влади і управління у міжнародному співробітництві з гуманітарних проблем, зокрема з українцями за кордоном;
- виконання профільних запитів вищих органів влади та управління, громадсько-політичних об'єднань, громадян України та іноземних держав;
- проведення фундаментальних та науково-практичних досліджень, підготовка монографічних видань, наукових статей, дисертаційних праць, доповідей, оглядів, наукових статей та науково-довідкових видань;
- проведення наукових конференцій, нарад, круглих столів, семінарів та інших зібрань з актуальних проблем національної пам'яті;
- здійснення моніторингу громадської думки щодо питань національної пам'яті;
- ініціювання, а також інформаційний супровід заходів держави з ушанування пам'ятних дат, подій, історичних постатей, відповідних проблем міжнародного співробітництва в гуманітарній сфері;
- популяризація наукових та аналітичних розробок УІНП, просвітницька робота, взаємодія із громадськими організаціями та засобами масової інформації.

В цілому можна констатувати, що діяльність Інституту вдалося ввести у річище фахових досліджень та інформаційно-аналітичних заходів, позбавлених ідеологізованих нашарувань або невласного науковій сфері адміністрування. Результати дослідницької роботи УІНП можуть стати основою для розробки інформаційно-аналітичних матеріалів та рекомендацій вищим органам влади та управління України у сфері гуманітарної політики.

При визначенні змісту наукових студій відбувся відхід від необґрунтованого зведення національної пам'яті українського народу до періоду 1918–1991 рр. та виключно до низки відомих історичних трагедій. Здійснюється дослідження широкого комплексу історичних факторів, процесів та подій, котрі у своїй багатоманітності та складному хронологічно-просторовому переплетенні обумовили формування тих моделей національної пам'яті, які властиві сучасному українському народові.

При цьому вивчення історичних чинників формування національної пам'яті розширено до періодів формування давньоруської та козацько-гетьманської державності. Головну увагу приділено вивченню цивілізаційних, державотворчих, соціокультурних, етнокультурних та регіональних чинників впливу на національну пам'ять. Започатковано і вивчення, з урахуванням надбань світової науки, теоретико-методологічних аспектів національної пам'яті як специфічного явища суспільної свідомості народів, механізмів її впливу на соціально-політичний та духовний розвиток сучасної України.

Активізувалася робота з наукового та аналітичного забезпечення формування політики національної пам'яті в Україні. До Адміністрації Президента України, КМ України, Верховної Ради України, МЗС, МОН МС, Міністерства культури, Мінрегіону України та інших відомств та державних установ подано кілька десятків аналітичних довідок та матеріалів з проблем наукового забезпечення формування політики національної пам'яті. Окремо варто відзначити активну роль Інституту у профільному науково-аналітичному забезпеченні міжнародних зв'язків України.

Досвід наукової діяльності Українського інституту національної пам'яті зобов'язує авторів торкнутися, насамкінець, і ще однієї нагальної проблеми. В останній час, через некритичне запозичення доробку окремих зарубіжних авторів постмодерністського штибу, в українському гуманітарному просторі спостері-

гається намагання утвердити поняття «пам'ять» замість поняття «пам'ять історична» або «національна пам'ять».

Це породжує небезпеку розмивання уявлення саме про національну пам'ять як важливу складову соціокультурної свідомості, національної та громадянської ідентифікації людини (людських спільнот). При цьому виникає ризик «відмежування» історичної пам'яті від таких провідних джерел її творення, як природно-історичний «подієвий» процес буття конкретної нації (іншої спільноти); здобутки історичної науки (при всіх, звісно, обмежених її можливостях для відтворення та інтерпретації минулого); система передачі знань про минуле через освіту, культуру, різноманітні форми соціальної комунікації (включаючи і обов'язкове для відтворення й збереження нації спілкування поколінь з метою передачі ціннісно забарвленої ретроспективної інформації).

Штучне виведення історії, історичної науки та історико-документальної спадщини за лаштунки пам'яті суспільств відкриває тривожну перспективу перетворення цієї сфери у суцільне поле для маніпуляцій за допомогою інформаційних технологій, коли «винайдення традиції» стане виключно штучним продуктом переформатування свідомості. За цих умов наукова сумлінність та кваліфікація істориків стають не тільки необхідною умовою творення політики національної пам'яті, але й запорукою збереження національно-державницької та соціокультурної ідентичності українського народу перед безжалісними викликами глобалізованого світу.

Отже, осмислення періоду незалежності України дає підстави для висновку, що кон'юнктурне використання або тенденційне тлумачення історичного матеріалу перетворює його на заряддя політичного протистояння, розпалення міжнаціональної ворожнечі, ксенофобії, національної або релігійної нетерпимості з боку окремих політичних формувань та громадських організацій, ускладнює діалог між суспільними, національними, регіональними спільнотами, ставить під загрозу збереження громадянської злагоди й територіальної цілісності України, а також відкриває шлях до маніпулювання історичною свідомістю зі сторони зовнішніх сил.

Водночас аналіз стану наукової розробки проблем національної пам'яті свідчить про недостатній ступінь розвитку в Україні досліджень теоретичних та прикладних проблем національної

пам'яті; впливу державотворчих та цивілізаційних процесів на формування національної пам'яті; міжнародних, етнонаціональних та релігійних чинників національної пам'яті; впливу на національну пам'ять соціальних і духовно-культурних чинників; феномена трагедій народів України. Важливою передумовою забезпечення ефективності політики національної пам'яті, виведення її з-під впливу конфронтаційних політизованих впливів, є її ґрунтовне наукове забезпечення.

Відтак реалізація політики національної пам'яті є одним із пріоритетів гуманітарної політики держави, потребує цілеспрямованих і злагоджених зусиль держави й суспільства, має здійснюватися на довгостроковій, нормативно визначеній основі, та зумовлюється актуальними потребами стратегії розвитку України у глобалізованому ХХІ столітті.

Анотація. Розглядається вплив інформаційно-психологічних процесів глобалізації на функціонування механізмів національної пам'яті в Україні. Висловлюються рекомендації щодо наукового забезпечення державної політики з формування й розвитку національної пам'яті, яка б включала науковий, культурно-просвітній, меморіальний сегменти.

Ключові слова: національна пам'ять, свідомість, глобалізація, гуманітарна політика, інформаційна діяльність.

Аннотація. Как не раствориться в глобализованном мире: проблемы научного обеспечения формирования политики национальной памяти в Украине. Рассматривается влияние информационно-психологических процессов глобализации на функционирование механизмов национальной памяти в Украине. Высказываются рекомендации относительно научного обеспечения государственной политики формирования и развитию национальной памяти, которая включала бы научный, культурно-образовательный, мемориальный сегменты.

Ключевые слова: глобализация, национальная память, национальное самосознание, идентичность, гуманитарная политика, информационная деятельность.

Summary. The influence of information and psychological processes of globalization on the functioning of national memory mechanisms in Ukraine is considered. Recommendations regarding scientific support of the national memory formation and development state policy, which would include the scientific, cultural and educational, memorial segments, are made.

Key words: globalization, national memory, national consciousness, identity, humanitarian policy, information activities.

- ¹ *Калашников М.* Глобальный смуткризис. — Минск: Харвест, 2009. — С. 32.
- ² *Медведко Л.* От Босфора до Босфора: глобализация versus глобализм // Независимое военное обозрение. — 2012. — 28 сентября.
- ³ *Лопатин В.* Мова глобалізації // Дзеркало тижня. — 2000. — 12 серпня.
- ⁴ *Зиновьев А.А.* Русская трагедия / А.А. Зиновьев. — М.: Алгоритм; Эксмо, 2007. — С. 578–579.
- ⁵ *Гриняев С.* Цифровое неравенство наций // Независимое военное обозрение. — 2004. — № 3. — С. 4.
- ⁶ *Зиновьев А.А.* Фактор понимания / А.А. Зиновьев. — М.: Алгоритм; Эксмо, 2006. — С. 447–451.
- ⁷ *Смит Е.* Національна ідентичність. — К.: Основи, 1994. — С. 23, 30, 134.
- ⁸ Там само. — С. 163–164.
- ⁹ *Кара-Мурза С.Г.* Демонтаж народа. — М.: Алгоритм, 2007. — С. 215–217.
- ¹⁰ Слово Патріарха Московського і Всієї Русі Кирила на відкритті XVI Всесвітнього руського народного собору «Рубежі історії — рубежі Росії». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/print/2502163.html>.
- ¹¹ *Кузьменко А.* Глобалізація, національні духовні цінності, таємні операції спецслужб. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=2263>.
- ¹² *Зерній Ю.* Історична пам'ять як об'єкт державної політики // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 1. — С. 71–76.
- ¹³ *Толочко П.П.* Предисловие // Очерки истории Украины. — К., 2010. — С. 5–6.
- ¹⁴ *Кириченко І.* Українство без «комплексів»? // Дзеркало тижня. — 2009. — 28 березня — 4 квітня.
- ¹⁵ *Зеньковський В.В.* Россия и Православие // Христианская мысль. — К., 2005. — Вып. II. — С. 185–186.
- ¹⁶ Чит. за: *Грабовський С.* Утопія більшовизму на українських теренах // Україна крізь віки. — К.: Ярославів вал, 2000. — С. 101.
- ¹⁷ *Майданов В.* Дети зубрят патриотизм // Газета «2000». — 2007. — 2 февраля.
- ¹⁸ <http://www.president.gov.ua/documents/14823.html>.
- ¹⁹ Газета «2000». — 2011. — 27 мая. — С. А6.
- ²⁰ <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/04/29/37267/>.
- ²¹ *Вишняк О.І.* Дослідження історичної свідомості та національної пам'яті в українській соціології: підсумки та пріоритети. Аналітична доповідь. — К.: Український інститут національної пам'яті, 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/ua/publication/content/1607.htm>; Щодо регіональних відмінностей в інтерпретації історичних подій див. також: *Стегній О.* Регіональні особливості розвитку політичної культури українського суспільства // Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін. — К.: Інститут соціології НАНУ, 2004. — С. 243–253; *Вишняк О.* Політична типологія регіонів України: динаміка та фактори змін // Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг. — К.: Інститут соціології НАНУ, 2008. — С. 331–342.
- ²² Див. наприклад: *Иванников И.* Скрытая угроза-3: неправительственные организации // Секретные материалы. — 2009. — № 7. — С. 2–3; *Донато Д.* В преддверии «Романиа маре» // Oligarh.net. — 2009. — 8 сентября; *Григорьев В.* Военно-политические игры // «2000». — 2009. — 15 мая; *Польский сейм:* в 1939 году СССР совершил акт агрессии про-

- тив Польши // Газета.ру. — 2009. — 23 септембра; Скрипов В. Речь не идет о Посполитой? // Эксперт. — 2005. — № 45.
- ²³ Закон України «Про основи національної безпеки України» // Правові основи боротьби з тероризмом. Збірник документів. — К., 2006. — С. 38.
- ²⁴ Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». 1 липня 2010 року, № 2411-VI. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17>.
- ²⁵ Проект Стратегії національної безпеки України — «Україна у світі, що змінюється». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Poslannya_sborka.pdf.
- ²⁶ *Тишков В.А.* Новая историческая культура. — М.: МГОУ, 2011. — С. 28–29.
- ²⁷ Про що не в останню чергу свідчить перспективна проблематика, яку розробляють українські вчені: Зерній Ю.О. Державна політика пам'яті як чинник утвердження української національної ідентичності: Дис. ...канд. політ. наук. 23.00.05. — К., 2009. — 193 с.; Її ж: Історична пам'ять як об'єкт державної політики // Стратегічні пріоритети. — 2007. — № 1. — С. 71–76; Її ж: Державна політика пам'яті в Україні: становлення та сучасний стан // Стратегічні пріоритети. — 2008. — № 3. — С. 41–51; Симоненко І.М. Особливості структури історичної пам'яті Українського народу та шляхи формування національного історичного наративу // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 1. — С. 51–61; Веденєєв Д.В., Лисенко О.Є. Формування наукової концепції історії України періоду Другої світової війни і проблеми гуманітарної безпеки держави // Державна безпека України. — 2010. — № 18–19. — С. 146–162; Веденєєв Д.В. Військова історія як інструмент обстоювання територіальної цілісності Української держави // Воєнна історія Поділля та Буковини. Науковий збірник. Матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 25–26 листопада 2009. — Кам'янець-Подільський, 2009. — С. 413–419.
- ²⁸ Див. докладніше: Солдатенко В.Ф. Українському інституту національної пам'яті — наукове спрямування. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/ua/publication/content/1585.htm>; Його ж: Пам'ять. Історична пам'ять. Національна пам'ять // Українознавство. — 2011. — № 2 (39). — С. 139–140.
- ²⁹ *Махун С.* Януш Куртика: «Історична політика — це справа держави» // Дзеркало тижня. — 2009. — 5 грудня.

Valeriy SOLDATENKO,

*member of the National Academy of Sciences of Ukraine,
PhD Historical Sciences, Professor,
Honored Worker of Science and Techniques of Ukraine.
Director of the Ukrainian Institute of National Memory;*

Dmytro VEDENEEV,

*PhD History, Professor, Deputy Director
of Scientific department of the Ukrainian Institute of National Memory*

HOW NOT TO DISSOLVE IN A GLOBALIZED WORLD: ISSUES OF SCIENTIFIC SUPPORT OF NATIONAL MEMORY POLICY FORMATION IN UKRAINE

The processes of globalization have caused mass and ambitious outcome of social, political and economic activity beyond the borders of certain states and peoples to intercontinental level. It was considerably increased intensity of relationships in spears of trade, investments, financial transactions, immigration and cultural information processes. The people and information interchanging process was greatly simplified.

Globalization has largely become a natural consequence of human development — interstate and block integration, disintegration of the colonial system and establishing of a new type relations between the former colonies and the mother countries, increasing the weight of industrial cooperation and opening of a new resource bases in the distant of developed countries regions of the world, improving material culture under the influence of the STR, development of transport and communications, the Internet.

Absolute positive consequence of globalization in the case of ensuring actions of its advantages for the benefit of all mankind is likely to increase joint efforts to overcome global problems, put the civilization achievements of the «golden billion» at the service of all nations.

At the same time, this is directly related to the issues of our article, as global social studies (humanities), as it appeared, is already

barely realizing course and processes of globalization, innovation phenomena and processes caused by increasing interconnectivity of mankind, including – related crises that through the mechanisms of global unity cover almost the entire modern Ecumene.

Above all, it should be noted that the global human scientific and expert community has failed to give proactive advices on overcoming the current global crisis and even led to serious warnings of its impending (though in 1992 the famous economist and Soviet emigrant Mark Holanski advanced prediction of the coming global crisis in 2010, the collapse of the speculative Bretton-Woods dollar economic model of the Western world, the failure of «market reforms» in the former Soviet Union and a gradual transition of West to a kind of neo-totalitarian socialism)¹. Significantly, that 650 scientists from various humanitarian sectors from 58 countries, the authors of the International Encyclopedia «Globalization» (Moscow, 2006) does not predict nor economic, nor the related civilization and humanitarian crisis. It concern also scientific valuation of important dates and historical events of the recent past, referring to which is so vital for understanding of macro processes of the modern world development².

Understanding the inevitability of globalization processes and entering them in the post-Soviet states we should realize the value of its diverse influences and the necessity to uphold the national interests of Ukraine, which requires working mechanisms of public policy. The essence of the current globalization is «the creation of structural and functional system, organized in a hierarchical manner with some supranational center at the head, so-called «world government» under the aegis of international finance capital»³.

Giving an analysis the globalization as a man-made process, the famous social philosopher Alexander Zinoviev accurately said: «Globalization – is a grandiose process. It embraced all mankind. The fate of humanity as a whole, all its subsequent social evolution is at stake... In its social essence it is a natural phenomenon, generated by large evolutionary turning point that took place in history in the XX century and ended by the end of the XX century. This change is that, firstly, humanity start to move from the era of human association type and level of society into the era of human association type and level of over-society, and, secondly,

the evolutionary process became projected, the one that can be corrected»⁴.

It is appropriate to note that the analysis of the essence of globalization is usually taken into account the economic and communications factors although globalization means also tangible challenge to traditional cultures of the world.

The studies of the impact of the information revolution on the processes of transformation of modern society, conducted since the late 1990s by a number of leading international analytical centers, even gave rise to a new geopolitical concept, which is based on the idea of the «digital dividing» nations, which arose in the course of the information revolution and globalization of the world economy. As referred in the prepared by RAND corporation commissioned by the National Intelligence Council (USA) report «The Global Course of the Information Revolution: general issues and regional differences» (Summer 2003), the «information revolution» will force some of the nations to lose some functions of ethnic state (when saving them as a «great» nations). These mentioned processes will affect the administration sphere, identification of national priorities, goals and values. In general, as conclude RAND experts, globalization and the information revolution will lead to increasing of existed inequalities between different nations and regions of the world, and as a consequence — The consequence of foreign ideological and information expansion, one of the objects of which is historical consciousness of peoples is, according to Alexander Zinoviev, «social-political system of colonial democracy» with the following characteristics:

- this system is not the result of natural evolution and contradicts to the traditional internal conditions and the development of the country;

- colonized country is pulled out of its traditional ties system, and «the idea of liberation and national independence is an ideological means of human manipulation»;

- a country has visibility of sovereignty, it has been installed externally equal relationship;

- it is created the Western-style economy centers under the control of the Western financial and economic structures, economic exploitation in the interests of the West is carried out by a small proportion of the population that has a high living standard that can be compared with the life of the higher circles of the West;

– in the military sense country is demilitarized so that none of that resistance can be no question, the armed forces act as «restrain protests and possible suppression of riots»;

– the national culture reduced to the miserable state, and is replaced by pseudo culture;

– at the mental level «the population served as a surrogate democracy, loosing control of the government, availability of entertainment value system that deprives people of the effort over himself and moral constraints»⁶.

One of the most important phenomena of the spiritual life of the people who find themselves under the influence unification effects of globalization is the national memory of the peoples (nations) as part of their national consciousness and statehood. We can note that in modern ethnology approved the submission of historical consciousness factor as one of the key levers of the creation of modern nations. Recognized expert in this area, a supporter of the constructivist theory of nation-building, University of London Professor Anthony Smith, in his famous book «National Identity» among the most important features of this social phenomenon puts «common myths and historical memories» or «myth of common ancestors» and «common historical memory». In his opinion, «the opening of the original «ethno-history» is «cultural background» of creation of nations and state building⁷.

It is worthwhile to give the scientist's reasoning about the value of postulates of «global» culture and knowledge of the past and historical traditions. «Global» culture, as wrote Adam Smith, «is an eclectic culture». It consists of «the many analytical discrete elements: effectively publicized mass products, mosaic of folk and ethnic styles and motifs, torn from its context, a few general ideological thoughts about «human rights and values», standardized «scientific» language and communication assessments and all this will be based on a new information and telecommunications systems and their computer technologies... It is changeable and shapeless... Global culture is not proud by history or stories: it uses folk motifs for exterior designs...of «scientific»-technical culture. But this culture is artificial by its technical features»⁸.

Indeed, it is in the collective historical memory the traumatic and inspiring moments in history are displayed in shadow or activated depending on the tasks of political activity⁹. National memory is an important component of self-identification and consolidation

of the peoples of Ukraine, into one political nation (civil community) – Ukrainian nation. Restoration and preservation of the collective memory about the state tradition, civilization advances, military and labor courage, historical tragedy is promotes to the unity of citizenship and mobilizing spiritual forces and building potential of the Ukrainian nation, its approval as an equal partner in international relations system, maintaining public order and territorial integrity of Ukraine, creation of positive social, political, moral and cultural fields of being Ukrainian political nation.

The term «national memory» refers to the phenomenon of social consciousness, selectively saved by the nation the unity of knowledge, ideas and values assessments of the events of the past, which had a decisive influence on its formation, the identity, the state, and civilization advances, and consensual perceived in society as the most significant for its survival, consolidated existence and constructive development in the future.

National Memory has its base historical memory of a people (or peoples, as in Ukraine). Historical memory – something much broader than the national memory, and includes almost all retrospective information that «naturally» was burnt in people's memory, in attributes of his spiritual and material culture. However, the main difference between the two types of memory is that national memory it is more national attribute of political nation (civil community) and has more pointed ambitious social content, more socially useful by experience and it is subject of adjustment (update) depending on the historical challenges and problems facing society.

Accordingly, the content of the national memory of the Ukrainian state full of targeted, normalized with the constitutional and legal point of view, science-based efforts of the state and society, aimed at the identification, preservation and strengthening of the social consciousness of memory about the most important for reproduction and political life of the nation events and processes of the past in the interest of the sovereign nation and civilization progress. The formation of National Memory aims to develop self-awareness, conservation and creative use of historical experience and civilizational heritage, fostering the best features of the traditional mentality of the nation, promote joint statehood, civil and productive activities of the peoples of Ukraine joined the Ukrainian political nation.

National memory is the major contributor of the vitality of the people. History has convincingly proved that the spirit of the people, mobilizing collective historical creativity of people is one of the most important factors that determine the fate of nations and states, acting on their own extremely powerful «strategic resource», sometimes causing historic victory at seemingly unfavorable circumstances of substantive agenda, the asymmetry in the ratio of forces competitive with environment and so on. This is especially important under conditions, when Ukraine has not yet stopped interrelated processes of degradation of the productive forces, scientific, educational, cultural and spiritual spheres, the decline of traditional social morality; it becomes the threatening steady population and deterioration of his physical and moral condition. There are still attacks for a real sovereignty of state.

Under conditions of the globalization of the modern life in world, the powerful development of electronic and other media, technology and methods of influence on public consciousness (including manipulating her destructive information-psychological influences) markedly increased the extent of threats to information security and stability component of the Ukrainian state. Application of technologies targeted informational-psychological influence in modern conditions can lead to such disastrous consequences for sovereign statehood, previously achieved direct aggression or a coup.

Undoubtedly, the increasing of contact with the more globalization world can multiply empirical and methodological baggage of Ukrainian historical science (under conditions, of course, her civic and professional self-sufficiency), more closely integrate it into the global professional space and enrich the process of creative contacts with foreign colleagues. However, it should understand that globalization objectively determines by the «centre of force» the development and implementation of well-defined course, aimed at the erosion of real sovereignty of nation states, the unification of the spiritual dimension of human life and in extreme poses it puts under the a serious question the manifestations of nation's rights at their civilization identity, traditional culture, including the national memory and national pride (the ability to «sovereign writing the history» and protection, based on it's own policy choices and traditional cultural orientations of peoples).

It is became more louder assertion that the new global history has created out of focus national histories, «overcome nation-

centrism», go parallel with globalization of national and regional histories.

Extreme forms of threats that brings globalization pressure at on the national, historical memory of the people are motivated information-psychological influences that are in the arsenal of so-called «Organizational weapon» and apply to national (historical) memory of a people (society) in order to weaken the real sovereignty of the state and the moral and psychological stability of people. Among the techniques that are used for destroying fields of national memory, are the following:

- artificial erosion of positive, socially significant for the life of the people and the state of the memory of the past;

- removal or «conversion» content and world-view basis, which are based on the collective memory of the past;

- introduction into the mass consciousness alien, politically pointed interpretations of history, leading to the disintegration of statehood and social life of the people;

- direct fabrication of historical and documentary material, or hiding «not desirable» historical documentary base, using the speculative (manipulation) methods of interpretation of factual material;

- hard to discredit (demonization) heritage and traditions, the key figures of historical development of the nation;

- attempts to prove to the antagonism outlook in general and views at the history between the different generations of the Ukrainian people, which threatens the artificial termination of civilizational traditions and erosion within the nation;

- establishment of appropriate structures, training, education and promotion of «intellectual shock troops» «war with national history», with simultaneous theoretical and methodological disarmament and moral-psychological confuse of humanitarian professional stratum;

- desire to deintellectualization, derationalization of mass consciousness as the main precondition of historical memory «conversion» — an important component of state and political loyalty and national and cultural (civilizational) identity.

The importance of the promotion and protection of national memory as civil and political factor in terms of information security of the Ukrainian state in a globalized world ever more deeply understood by specialists. It should soberly realize that the «war of

memories», informational-psychological confrontation around making of reliance on history content codes of spiritual sphere of nations - it's not just the lists of intellectuals or debating club. In this sense, it is necessary to listen to the authoritative opinion of the His Holiness Patriarch Kirill of Moscow and All Russia: «We know, including from the lessons of our own history, that the people who lost historical landmarks, abandoning the continuity of generations, is easily converted into an object of social and ideological experiments. And pay for these experiments are too high»¹⁰.

The opportunistic external influences became the causes of big problems in historical consciousness of modern Ukrainian society. Among them should be singled out:

- absence in a significant portion of the population of Ukraine a sense of national identity and state;

- there are significant regional differences in the historical consciousness against lack of transparency postulated ideology of national development («national idea»);

- transformation of historical material on weapons of political battles, «combat» element irredentist and secessionist sentiment, political extremism;

- displays, using «historical argument» of national hatred, chauvinism, national or religious intolerance by individuals, political parties, NGOs, media;

- preservation of historical consciousness elements of totalitarianism and other incompatible with the chosen model of sovereign Ukraine, which actively increasing by a number of political parties;

- presence in the public consciousness polar, politically biased and emotionally overloaded assessments of important events of national history, which makes dialogue between particular social, ethnic groups;

- a weak level of development of professional research, significant deterioration in its theoretical and methodological level and social responsibility of those who develop historical subject for the scientific level of its products;

- significant reduction in training time devoted to a study of historical disciplines in higher education, serious methodological problems of history teaching in secondary school;

– distribution by media among the general public of commercial or narrow corporate interests distorted, falsified information product on historical topics.

It must be noted that the manipulation of historical consciousness of citizens of Ukraine is largely due to the lack of actual and acceptable for the majority of the national ideology of development that would fill the ideological and spiritual vacuum created after radical (often – mechanical and apparent) rejection from ideology and public morality of Soviet days.

Clearly, the prohibition by the Constitution of Ukraine obligatory ideology, pluralism of views at the past became the embodiment of the legitimate rights of citizens and creating the socially important information. However, instead of playing the last retrospective research using broad (and currently available) source base, modern methods of research, much of historians because of various reasons, are joined to the storey and partly prejudiced concepts interpretation of complex problems of the Ukrainian past (World War II, national liberation movement in Ukraine, the Ukrainian Revolution in 1917–1920, major historical tragedy of the Ukrainian people in the XX century, such as the Great Famine of 1932–1933 and illegal mass repressions of the Soviet period in the history of Ukraine in general, etc.).

Unfortunately, during the period of development of Ukraine as a sovereign state, politics of national memory, as part of humanitarian policy, was created mostly situational, exposed to political expediency and corporate interests. Its was not laid in it's foundation acceptable to society, science-based, enshrined in the legal principles and guidelines regarding the development and implementation of the national memory as purposeful and continuous set of activities that are developed and implemented by the authorities (with the participation of associations) to form a collective memory through the media, education, science, culture, etc. commemorative activities.

However, from foreign historiography and works of diaspora's authors were widely borrowed concepts which are marked by political engagement, and were generated by the atmosphere of interblock military-political confrontation, the Cold War, and more. In the mass consciousness was purposefully integrated (or intensified by manipulative methods) a firmly forgotten exactly confrontational, tantalizing view of the past, negative psychological mood colored

image (real or fictional) of revenge, hatred, unfounded historical claims, rigid ethnic nationalism, aversion to certain ethnic groups others. About how quickly and easily was divided field of social consciousness of the Ukrainian people, shows similar example — in post-Soviet Ukraine today there are about 23 thousand sects of 350 directs¹¹.

To say objectively, artificially planted emotions of hatred and revenge for certain actors (personal or collective) certain events of national history could not, of course, be directed to the participants of the historical process (for obvious reasons, if not take into account very dubious procedural legal terms tribunal over the «criminals of history»). Therefore, virtual and extreme negativism «on the basis of history» splashes by its carriers to their fellow citizens, fellow builders of common future (isn't it the main purpose of destructive technologies manipulating by historical materials?).

In fact it was implantation of the concept of national memory as the only reservoir of historical tragedies and only negative events 1918–1991 years. Thus, promoting the «historic initiative» of President of Ukraine Viktor Yushchenko, scientists reached that on the pages of prestigious publications and dissertations they seriously suggested: «in the national consciousness should be built historic character number: Baturyn-Kruty-Famine-UPA», which should be the «source of pride for the dearly won independence»¹². The memory of the achievements in the field of state, culture, science and art, in the struggle against foreign oppression, examples of constructive cooperation of indigenous peoples of Ukraine and other positive historical information remain unaddressed. Thus, from the social consciousness were «washed» all the factors that form civic identity, respect for state, national self-respect and pride in the accomplishments of their ancestors, mobilizing spiritual forces for a decent future.

Today is more obvious looks contr-productive process of one of the way's elements which was dominant in domestic science over the past two decades. This refers to «a new interpretation of national history», in practice seen and perceived as excluding of Ukrainian experience from «imperial context», from «imperial Soviet historiographical discourse» as the fight against the «imperial Soviet narrative». Despite the overwhelming achievements in the study of certain periods and problems, the concept came still not very convincing: Ukraine appears only victim of Russian

imperialism, during almost three centuries it was a colony, exploited and oppressed by Russians. This is far from scientific evidence thesis generates negative elements of memory, historical consciousness, has an inferiority complex, secondary, uncertainty. Constantly spoken thesis of «disadvantaged», «post-colonial», «post-genocide» nation, leads to the logical conclusion: if during centuries were not success and if over Ukrainian not abused just lazy, then where and who will be confident that the future will be different. As sad famous Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine Petro Tolochko, in such a way they teach the big European nations the feeling of social and psychological incapacity¹³.

Demonization of past or cultivation masochism in views on national history causes deep social and psychological trauma. Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine Myroslav Popovych well expressed his thoughts about it: «With the certain metaphors we can talk about complex or usefulness of national inferiority, because it is transfer to community characteristics that belong to the psychic personality structure. Society can not be mad. However, it can be in a state of psychosis. There are many accented individuals (those with vivid traits bordering the pathology) in society and such features as want can be found in the national consciousness. Marginal same sentiments occur «in the margins» of history. During the inflation of 90-ies of the last century, people were full of expectations for the better, and now optimistic views diminished...»¹⁴.

Disturbing is the fact that planting only nihilistic attitude to the Soviet period of history of Ukraine led to threats of accumulation by radical nationalist forces of neighboring states «arguments» concerning the revision of existing borders and state status of Ukraine – it was in Soviet times, Ukraine united within its borders all ethnic Ukrainian lands and acquired the status of a UN member.

Under the pressure of targeted external information-psychological influences and growing of social-political stratification of post-Soviet nations, beginning from the second half of the 1980's was deliberately destroyed rationally permissible exposure limit of views on history, on the formation of the present and future of Ukraine and its nationality. In unconstructive (and as usually fruitless) discussions between the subjects of political life became visible commitment to ensure that differences in views on history put

above the need for civil consolidation and ensuring the territorial integrity of Ukraine.

Unfortunately, the erosion of historical memory under external influences contributed rooted socio-psychological traits of intelligence. Almost 100 years ago the famous Kyiv theologian Vasyl Zenkivsky pointed the features which characteristic for knowledge workers till now: «The introduction to Western culture, which has moved far forward, gradually gave us captive to the West, we are conscious of themselves to the point backward, to the extent immature, that probably had one - go entirely to the work of assimilation of Western culture. We were imagine West as a source of light and culture and we as cowardly disciples waited for the West revelation awaited miracle ... It went real life, everything was «real». It was interesting and important — and we have nothing, nothing... Even to this day remained characteristic of our intelligentsia that comes from that time – slavery before the idea of West, some children desire in order to be perceived as quite older, cultural people. We were captured by West, its more difficult that the culture of the West does not stand still, but intensely moving forward. We have seen this movement and inevitably clutching his «last word» and it still did not keep up...»¹⁵.

Once again was confirmed the thought of prominent Kiev philosopher Nicholay Berdyaev: intellectuals were characterized by weak advances personal rod dislike for independent thought, civic irresponsibility in public life. «The fact that all in West which was a scientific theory what should be critical, conjecture or eventually the truth relative, partial, that does not claim to universality, Russian intellectuals turned into dogma, for something a model of religious revelation»¹⁶.

We should note, that despite of legally enforceable right to pluralism, in history almost disappeared productive scientific debate around key events and processes of national history - their conduct clearly interferes predetermined ideological and political «position» of scientists, which is not conducive to the spirit and mutual respect between colleges.

It is giving the exaggerated importance to the past, which comfortably masked irresponsible unwillingness (inability) to give attractive future for own offspring. In essence, social consciousness is brought to such state when a considerable part of citizenship ready to sacrifice by common future in a single state for advocating

of confrontational attitudes of the past, the desire to continue to feel «phantom pain» of history.

It is advisable to pay attention to fact that a powerful tool for preventing understanding between different social and political forces was «implantation» in their programmatic and ideological principles irreconcilable views (interpretations) of common past of the Ukrainian people as a set of processes and events that occur independently of our will and that our contemporaries, for obvious reasons, can not give an adjustment. The exacerbated ideological-political situation in spring 2011 around the Parliament's decision on the scope of the Victory Banner showed how quickly and pragmatically historical arguments used to enhance discord in society, and how limited is the ability of different social-political forces to seek basic understanding.

It should be noted that total and uncritical «negation of the past» in Ukraine is going on the background of such termination dental practice for public awareness and strengthening public policy formation patriotic disposition and ethno historical mobilization in our neighboring countries. It is clearly manifested in the internal politics of the Russian Federation, Romania, Hungary, and Republic of Poland (RP).

In the ideological-spiritual sphere of Poland — a pioneer of Westernization and Euro-Atlantic integration among post communist countries — it was once reigned eclecticism with calls for the development of capitalism, European integration and at the same time, criticism of the capitalist system and its spiritual and cultural influences. In fact, there was erosion of the Polish nation — both spiritual and demographic. Land was left in search of «a better life» in the West, including illegal migration, by 2 million citizens, including young people less than 30 years desire for working abroad found 60% of respondents, while 22% of respondents stated the desire to leave the country. Poles were concerned, which were grown on Catholic values, an old tradition of «noble democracy» and the struggle for national liberation, called flow not the best ideological and spiritual influences of the West.

In recent years the situation has changed markedly. In Poland it is often quoted the words of the last Pope John Paul II: «For us is unacceptable point of view, according to which the only alternative after the fall of communism must be capitalism». Church was agitating for a return of the mental values of agrarian Polish in

XIX century, strong anti-capitalist sentiment among members of these right-wing and left-wing parties. Decisive role has initiatives of ultra catholic League of Polish Families, right-wing party «All-Polish Youth». From kindergarten begins the learning of national anthem and national symbols and the schools will teach a new course of Polish history, delimited with course of world history. The Ministry of Education of the RP believes that focusing on the history of the country apart from the world-historical context will strengthen patriotism. It is provided the visiting by students and scholars the heroic and patriotic sights, attractions, because «without a good training is never a good education». Since autumn 2006, the Army is full of officers of educational work, it is started the state program «development of love to the country by modern pedagogical measures», the visiting of theatres, museums, educational talks, etc. become obligatory¹⁷.

Turning to domestic issues, it should be noted that during the period of development of Ukraine as a sovereign state politics of national memory, as part of humanitarian policy, was created mostly situational, exposed to political expediency and corporate interests. In its foundation was not laid acceptable to society, science-based, enshrined in the legal principles and guidelines regarding of development and implementation of the national memory as purposeful and continuous set of activities that are developed and implemented by the authorities (with the participation of associations) to form a collective memory through the media, education, science, culture, etc. commemorative activities. The big problem for the formation of civil loyal memory model is the lack of clearly articulated national doctrine (conceptual vision) of perspective social development («national idea») as a basic document that defines the priorities of the national memory.

In addition, due to the long stateless existence of Ukraine, also the existence of significant regional, socio-cultural, ethnic and religious differences, sharp social and party-political stratification of society, and negative external information influences the national memory of the Ukrainian people came borderlands, colorful and has transit character. On its formation affects the conflict character of memory models (first of all — «Ukrainian Soviet» and «Ukrainian national civil»), absence in a certain part of the population the conscious of civic identity or advantage over local identity nationwide. Conceptual uncertainty, organizational and

legal inconsistency of national memory and its scientific basis is a major obstacle to strengthening the legitimacy of the national state, mobilizing spiritual forces of the Ukrainian people to solve strategic problems of Ukraine.

Due to the existing of civilizational differences between the historical lands of Ukraine, multiculturalism and multiconfessional character, Ukrainian citizenship and society rapidly stratified through ownership, ideological, national, regional, corporate signs, because «melting pot» of formation of Soviet civil community has been disabled and the mechanism of creation of citizenship of independent Ukraine seems was not established.

The National Security Strategy of Ukraine «Ukraine in a changing world» (approved by the Decree of the President of Ukraine from June 8, 2012 № 389) in determining threats directly refers to the «inability of Ukraine to confront new challenges to national security (phenomena and trends that may, under certain conditions, become a threat to the national interest) associated with the using of information technology in the context of globalization». The key objectives of national security policy in the domestic sphere is determined by the need to «realization set of policy measures aimed at consolidation of Ukrainian society and the search for national consensus on key issues of national development, barriers cultural, confessional, linguistic, regional nature on the basis of strict observance of constitutional guarantees the rights and freedoms of man and citizen»¹⁸.

In fact, many people do lose or historical memory or a segment of consciousness (psychology) has more and more signs of corporatism or opposition (party-political, regional, etc.), turning views of history in a kind of mental divide along the lines of «friend or enemy». Deeping of such social dividing was proved by the results of SMS-voting in the recent transfer of S. Schuster. To the question «Can the East and West of Ukraine to find a common ground?» negative answered of 74% of those who participated in the survey¹⁹.

But there are fundamental elements of national memory, which consolidate conscious citizenship. First of all — a memory of the victory in the Great Patriotic War. It is one of the main socially significant factors that could consolidate social consciousness and provide vital for the people of spiritual connection between generations. It proves by the study conducted by Razumkov Centre from 1 to 5 April 2011 in all regions of Ukraine (interviewed 2009

respondents aged 18 years). Significantly, more than two-thirds of the citizens of Ukraine (70%) believe the great Victory Day a holiday, yet 23.6% of respondents believe that day only «ordinary holiday». Do not believe the Victory Day holiday only 4.7% of respondents. Over 66% of respondents believe that war is the Great Patriotic War²⁰.

To illustrate serious regional differences in views on the nodal events of national history we can give a sociological data on the difference of positive and negative evaluations of historical figures nationals of Ukraine's regions and age groups (in %, according to «Ukrainian Sociology Service», «Ukrainian Democratic Circle», 2006)²¹.

Answer your attitude to every of them; positively or negatively?	Ukraine in general	Ukrainian regions				Age groups		
		Western Ukraine	Central Ukraine	Southern East	Donbas and Crimea	18-29	30-54	55 i older
I. Before Soviet period								
1.1. Bogdan Khmelnytsky	+61,6	+66,4	+49,8	+68,3	+67,0	+62,0	+62,7	+57,8
1.2. Peter I	+43,1	-16,2	+39,9	+64,3	+75,0	+40,3	+44,0	+43,2
1.3. Ivan Mazepa	+9,5	+49,4	+13,9	+3,1	-26,2	+21,4	+8,7	+2,2
II. Period of UNR								
2.1. Mikhail Hrushevsky	+37,2	+60,4	+42,6	+30,5	+20,2	+45,8	+37,5	+33,6
2.2. Pavel Skoropadsky	+13,6	+30,6	+14,4	+6,9	+4,9	+17,6	+13,9	+9,8
2.3. Simon Petliura	-20,8	+31,7	-15,2	-39,6	-50,9	-8,8	-22,3	-27,9
III. Soviet period								
3.1. Vladimir Lenin	-1,6	-53,8	-1,5	+21,9	+15,9	-15,3	-7,2	+18,1
3.2. Joseph Stalin	-35,8	-71,3	-37,7	-16,3	-26,1	-47,7	-40,4	-19,4
3.3. Nikita Khrushchev	+15,5	-11,1	+18,3	+30,7	+15,4	+7,6	+16,0	+24,1
3.4. Leonid Brezhnev	+24,8	-19,1	+24,5	+40,3	+44,1	+5,4	+26,6	+28,4
3.5. Mikhail Gorbachev	-23,7	+0,7	-23,6	-26,1	-44,1	-20,9	-23,4	-28,1

IV. OUN-UPA 4.1. Stepan Bandera	-19,9	+42,1	-13,7	-41,9	-58,8	-5,3	-19,9	-31,2
V. Period of Ukrainian Independence 5.1. Vyacheslav Chornovil	+29,1	+54,5	+32,4	+23,8	+6,6	+29,8	+30,0	+27,7
5.2. Leonid Kravchuk	-30,6	-55,2	-32,4	-20,1	-19,0	-30,5	-30,6	-30,9
5.3. Leonid Kuchma	-54,6	-69,1	-58,8	-46,6	-46,2	-56,7	-54,0	-54,1

Fixing significant for statehood existence of Ukraine national memory segments important both in terms of defending its territorial integrity. The experience of recent years shows that even sincere intentions of Ukraine to pursue inter-ethnic reconciliation, recognition of negative accretions in relations with neighbors in the past (and sometimes unilateral repentance) does not guarantee for our state adequate ideological and historical «disarmament» and rejection of double standards, information psychological aggression on the opposite side. It is in the historic plane some radical nationalist forces of neighboring countries looking for «reasons» for exposure to audit existing borders of Ukraine, established in 1939–1945²².

In terms of safety of the Ukrainian state, countering threats to its information component, appropriate measures to counteract them increasingly understood by experts as one of the most significant, the most pressing problems in the protection of state sovereignty.

In this regard, it should be emphasized that the state National memory and sphere of its influence is not a tertiary, «lyrical» factor. He is quite fit into any of the defined in Article 7 of the Law of Ukraine «About National Security of Ukraine» of threats to national interests and national security of Ukraine, namely — «attempt to manipulate public opinion, particularly by false, incomplete or biased information». At the same time, the above mentioned law considers «the strengthening of political and social stability in society» among the priorities of national interest²³.

Article 10 of the Law of Ukraine «On the Foundations of Interior and Foreign Policy» («Fundamentals of interior politics in the humanitarian field») contains a number of provisions that are relevant to the scope of historical information, because it is a «revival of spiritual values of the Ukrainian people, protecting and

expanding its cultural heritage, preservation of national cultural heritage ... recovery and preservation of the cultural identity of the regions ... creating conditions for the consolidation of society on the basis of national spiritual values»²⁴.

In the annual message of the President of Ukraine in 2011 was rightly notes that among the systemic problems that threaten to national security, is the existing «inadequate government response to the worsening conflict in the political, economic, social, ethnic, interfaith relations, radicalization of public sentiment ... particularly inspired from the outside». The key objectives of national security policy called the need to «create favorable conditions for strengthening the unity of the Ukrainian society based on European democratic values, barriers cultural, confessional, linguistic, regional nature on the basis of strict observance of constitutional guarantees of rights and freedoms of man and citizen»²⁵.

It seems that in the ideological and political stratification of the Ukrainian society, the presence of regions with specific, relatively deep-rooted socio-cultural traditions and mental properties (as well as differences in views on the past), the center of gravity in the formation of a unified civic community in Ukraine does not lie in trying to «establish uniform denominator» in relation to history. It is considered to be in providing of acting, authority and security, legal rights of citizens, the development of productive forces, social, cultural, scientific and technical fields.

However, government policy of national memory does not lose its value as a tool of civil society consolidation, preservation of national self-sufficiency in terms of globalization, mobilizing spiritual forces people to solve existing problems and development strategy of Ukraine as a full-fledged European state in the XX century.

Moreover, it is globalization's information-political influences led to the formation of so-called «New historical culture». Its essence lies in the fact that the science of history and historical memory from the instrument of maintenance of social and political interests and education turned into a separate element of public policy (including foreign sphere), and interpretation of history became formalized rank in legally activity that relies on public institutions and specially created public organizations and movements and so on.

By some estimates, as of 2010, more than 70 countries (former Soviet States, certain countries from different regions of Africa, Vietnam and other countries) took care of the problems of

overcoming the «historical trauma» in the form of development and implementation of relevant national policies and social and legal action. The notion of «memory laws» – a phenomenon that describes how the current generation of people imagines the past and how to treat it²⁶. Modern tools have made history on the «information product of mass consumption» significantly disrupted «monopoly» scientists and «canonical» books. Estimates of past are seriously affect on the moral and psychological climate in society. Even virtually created pictures of the past are the effective factor, which determines the actual preferences and behavior of communities and individuals, and not always - in favor of themselves.

Moreover, the Ukrainian state can not ignore these processes and to neglect possible challenges of globalization to humanitarian security of the state and society ²⁷. Given the above named, the decisive factor in the development of national memory in Ukraine should be:

- development relevant to the current constitutional and legal framework, the characteristics of ethnic composition of the population and regional socio-cultural differences of Ukraine the doctrine of consolidation policy of national memory forming – as a part of humanitarian policy;

- preparation and implementation of long-term state program measures the formation and development of national memory, which would include scientific, cultural, educational, memorial segments;

- intensification of research and development of analytical problems of the national memory and the mechanisms of its impact on the state, socio-political, cultural and educational development of Ukraine as a basis crystallization scientific recommendations for defending historical humanitarian identity of the Ukrainian people under adverse impacts of globalization of information;

- caring about the development of liberal education and humanitarian culture in general, to ensure a high educational level of the population as one of the prerequisites for protecting his mind from destructive information-psychological effects that occur within the framework of globalization scenarios;

- ensure adequate training of specialists (researchers, teachers, etc.) in the field of historical science, which would optimally combine the saving of best national scientific and educational achievements, national-patriotic settings with the ability to creatively use (synthesize) the best theoretical and methodological

achievements of world historical science and research achievements national historical science;

- establishing non-confrontational, responsible civic history education at all levels of educational system of Ukraine, which would be based on the values of particular national importance and take into account the interests of forming a consolidated civil society;

- increasing government attention, socio-political and artistic associations Ukraine's media outreach, promotional work in promoting historical knowledge (with the use of the media, scientific and popular literature and art, lecture propaganda, etc.) with an emphasis on instilling pride in civilization heritage of the Ukrainian people, as a basis for mobilizing potential spiritual forces people to provide her a good life in the future;

- activation of defending the historical part in activities to protect Ukraine's information security from external destructive influences that threaten to the country's sovereignty and territorial integrity of the Ukrainian state.

Key problems of national memory under interconnected world will be in the spotlight of the Ukrainian Institute of National Memory as a research institution that is managed by the Cabinet of Ministers of Ukraine ²⁸.

Note that in the definition of the functions and tasks of the public institutions of national memory (in fact – the creation and promotion agencies proceedings humanitarian policy) Ukraine went their own way. Offices of National memory, as we know, there were in a number of post-communist and post-Soviet countries: Polish Institute of National Memory (IPN) – Commission on Criminal investigations into crimes against the Polish nation, Institute for the Study of Totalitarian regimes (Czech Republic), Institute of National Memory in Slovakia and Romania, Center for genocide and Resistance in Lithuania, a number of such institutions in Estonia and more. In the center of their attention exclusively supplied the study of «communist» past of these states. Chronologically, it is often limited by the period before the Second World War and the abolition of the socialist system.

The status and capabilities of some of them can not hit. IPN which was created in 1998 and subordinated to the Sejm of RP has approximately 2,000 employees and an annual budget in equivalent of 580 million hrn in 2008 ²⁹. The lustration, according to the

words of its former chairman, Dr. of history Janusz Kurtyka, who was tragically killed in a plane crash near Smolensk, is «very painful and important social problem», IPN, however, gives a year to 150 items of documentary, scientific, reference books.

Ukrainian Institute of National Memory (UINP), pursuant to the Presidential Decree of December 9, 2010 № 1086 and the Regulation on UINP approved by the Cabinet of Ukraine from 31 January 2011 number 74, is a research institution. According to the Regulations, the main objectives of the Institute are:

1. scientific and analytical support for the formation of public policy on national memory;

2. development within their power scientific recommendations of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the sphere of humanitarian policy;

3. implementation of national programs of fundamental scientific and practical research issues of national memory, its influence on the formation of civil society, the Ukrainian nation;

4. implementation of scientific and practical research of state traditions of the Ukrainian nation, its struggle for freedom and unity of Ukraine;

5. study of the tragic events in the history of the peoples of Ukraine and participate in commemoration of their victims;

6. participation in research and education work, educational activities related to the problem of national memory.

Accordingly it was defined the structure and function of academic departments:

- study of theoretical and applied problems of national memory;

- investigation of the influence of state and civilization processes on the formation of national memory;

- international studies, ethnic and regional factors of national memory

- study the impact on the national memory of social, spiritual and cultural factors;

- study of the historical tragedies of the peoples of Ukraine.

The Institute conducts basic and applied scientific research issues of national memory, priority in terms of the Ukrainian nation, the strengthening of civil society, mobilizing spiritual forces of the people on the state and a civilization work. Now its scientific potential consists of 12 doctors and 12 candidates. It is powered Scientific Council and courses, preparing the third edition of scientific publications UINP «National and historical memory».

It was submitted the draft Concept of scientific policy of national memory of Ukraine to the Cabinet of Ministers. As we can see the scientific support memory policy based on the following guiding principles:

- compliance with constitutional and legal framework, regulations defined the task of humanitarian policy of Ukraine;
- independence from short-term political, corporate or imposed from outside influences;
- pursuit of scientific objectivity in research activities;
- creative accounting contemporary domestic and foreign relevant theoretical and methodological edits;
- civil transparency and ideological and methodological pluralism.

The main routes of scientific support of the national memory are determined by:

- developing proposals to improve legislation on the national memory;
- examination of relevant regulations in the field of humanitarian policy-related issues of national memory;
- recommendations and other policy documents for the supreme bodies of state power and administration;
- providing of scientific and expert assistance of the Cabinet of Ministers of Ukraine and other bodies of state power and governance in international cooperation on humanitarian issues, particularly with Ukrainian abroad;
- performing of special requests higher authorities and management, socio-political organizations, citizens of Ukraine and foreign states;
- fundamental and practical scientific research, preparation monographs, research papers, thesis papers, reports, reviews, articles and scientific reference books;
- the holding of scientific conferences, meetings, round tables, seminars and other meetings on topical issues of national memory;
- monitoring public opinion on issues of national memory;
- initiating and informational support measures state obeisance memorable dates, events, historical figures, relevant issues of international cooperation in the humanitarian sphere;
- popularization of scientific and analytical developments UINP, educational work, interaction with civil society organizations and the media.

In general we can say that the Institute could enter into channel professional research and analytical activities without ideological accretions or unusual scientific field administration. Results of research UINP can become the basis for the development of information-analytical and recommendations higher authorities and government of Ukraine in the field of humanitarian policy.

In determining the content of scientific studies was unwarranted departure from the construction of national memory of the Ukrainian people to the period 1918–1991 and exclusively to a number of famous historical tragedies. Active research wide range of historical factors, processes and events which in its diversity and complex chronologically-dimensional intersection caused the formation of national memory models that are inherent in the modern Ukrainian nation.

In this study of historical factors shaping national memory extended to periods of formation and ancient Cossack and Hetman state. Special attention is paid to the study of civilization, nation-building, socio-cultural, ethnic, cultural and regional factors influencing to a national memory. It is also initiated the study of theoretical and methodological aspects of the national memory as a specific phenomenon of social consciousness peoples, mechanisms of its impact on the socio-political and spiritual development of modern Ukraine, taking into account the achievements of world science.

Active work was held in research and analytical support formation of national memory in Ukraine. By the Presidential Administration of Ukraine, the Cabinet of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Education, and Ministry of Culture, Ministry of Regional Development of Ukraine and other departments and government agencies was presented dozens of analytical information and materials on scientific support for the formation of the national memory. We should also note the active role of the Institute in the profile research and analytical support for the international relations of Ukraine.

The previous experience in research activities of the Ukrainian Institute of National Memory obliges authors to refer another urgent problem. In last time through the uncritical borrowing of certain works in foreign authors of postmodern direction, Ukrainian humanitarian space there attempts to establish the concept of «memory» instead of «historical memory» or «national memory».

This creates a dangerous blurring idea about national memory, as an important part of social and cultural consciousness, national identity and civil rights (human communities). This raises the risk of «separation» of historical memory from leading sources of its creation as a natural-historical «working» process of being of particular nation (other communities); achievements of historical scholarship (at all, of course, limited its abilities for reproduce and interpretation of past); system of knowledge's transmission about the past through education, culture and various forms of social communication (including obligatory for restoration and preservation of the nations the process of generations communication in order to transfer value coloured retrospective information).

Artificial breeding history, historical science and historical and documentary heritage to the backstage memory of societies reveal a disturbing perspective of transforming this area into a continuous field for manipulation through information technology, when the «invention of tradition» becomes only an artificial product of reformatting consciousness. Under these conditions, scientific integrity and qualifications historians are not only a necessary condition for the creation of national memory, but also to guarantee the preservation of national statehood and socio-cultural identity of the Ukrainian people to the relentless challenges of the globalized world.

Thus, understanding the period of Ukraine's independence gives grounds for concluding that the use of tactical or tendentious interpretation of historical material turns it into an instrument of political confrontation, inciting ethnic hatred, xenophobia, ethnic or religious intolerance on the part of some political groups and NGOs, difficult dialogue between social, national, regional communities, jeopardizing the preservation of civil harmony and territorial integrity of Ukraine, and also opens the way to manipulation of historical consciousness on the part of external forces.

However, analysis of the scientific development of National Memory an insufficient degree of development in Ukraine theoretical and applied problems of national memory, the impact of state and civilization processes on the formation of national memory, international, ethnic and religious factors of national memory; impact on the national memory of social, spiritual and cultural factors; phenomenon tragedies peoples of Ukraine. Important prerequisite for ensuring the effectiveness of the

national memory, removing it from the influence of confrontational politicized impacts is its scientific approach.

Therefore, realization of the national memory is one of the priorities of humanitarian policy requires concerted and coordinated efforts of the state and society, should be long-term, of an established basis and predetermined by the urgent needs strategy for Ukraine in the globalized XXI century.